

Monitor de Bibliotheek op school

Landelijke analyse primair onderwijs 2021

Op scholen met beter ontwikkeld beleid doen leerkrachten meer

Op scholen met een ruime collectie boeken in een vaak geopende bibliotheek, een goed ontwikkeld leesplan en vooral diverse ingeroosterde activiteiten rond boeken en lezen, doen leerkrachten meer aan leesbevorderende activiteiten dan op scholen die minder hoog scoren op die 'bouwstenen' van de Bibliotheek op school. Op scholen met een goed ontwikkeld leesplan, lezen leerlingen ook met iets meer plezier in de klas en gaan ze vaker naar de bibliotheek. Dat blijkt uit een analyse waarin de antwoorden van leerlingen, hun leerkrachten en de leesconsulenten aan elkaar zijn gekoppeld.

In groepen van actievere leerkrachten liggen leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van leerlingen hoger

Leerlingen van leerkrachten die relatief veel aan leesbevorderende activiteiten doen, lezen gemiddeld iets vaker en met iets meer plezier en komen vaker in de bibliotheek op school of de openbare bibliotheek dan leerlingen van leerkrachten die minder aan leesbevordering doen.

De lange negatieve trend bij leerlingen in leesplezier en leesfrequentie zet sinds 2019 sterk door

De negatieve ontwikkeling in leesplezier en leesfrequentie bij **leerlingen**, die al tien jaar te zien is in de Monitor, is de laatste twee jaar versterkt. In hoeverre dit verband houdt met gevolgen van coronamaatregelen is nu moeilijk in te schatten. Bezoek aan de bibliotheek, zowel in als buiten de school, nam in 2020 sterk af. Bezoek aan de bibliotheek buiten school nam in 2021 wel weer toe, bezoek aan de bibliotheek in school niet. De mening van leerlingen over de schoolbibliotheek wordt langzaam negatiever. Tips voor leuke boeken krijgen leerlingen steeds minder. Weinig en steeds minder bibliotheken op school zijn na schooltijd open.

Meisjes en jongere leerlingen zijn positiever over lezen, boeken en de bibliotheek

Leerlingen in hogere leerjaren lezen minder, minder graag, halen minder boeken bij de bibliotheek op school en zijn minder positief over de schoolbibliotheek dan jongere leerlingen. Ook leerkrachten doen minder rond lezen in hogere leerjaren. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens en lezen ook meer. Alleen over het aantal leuke informatieboeken in de bibliotheek op school zijn jongens iets positiever.

Ook leerkrachten in lagere groepen lezen vaker en met meer plezier dan in hogere groepen. Leerkrachten die zelf graag lezen, doen meer aan lezen in de klas en hun leerlingen lezen ook met meer plezier

Voor het eerst is niet alleen leerlingen, maar ook leerkrachten gevraagd hoe vaak zij thuis een boek lezen en hoe leuk zij dat vinden. Opvallend genoeg blijken ook leerkrachten van lagere groepen vaker thuis een boek te lezen en dat leuker te vinden dan leerkrachten in hogere groepen. Leerkrachten die zelf graag en vaak lezen, doen meer met lezen in de klas en hun leerlingen lezen ook vaker en met meer plezier.

DESAN

Colofon

Auteur

DESAN Research Solutions: Jannes Hartkamp

Met medewerking van

Stichting Lezen: Adriaan Langendonk, Nicolien de Pater, Bart Droogers

In opdracht van

KB } nationale
bibliotheek

© Stichting Lezen (2022)

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek *op school* (Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek).

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de auteurs en opdrachtgevers worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voorwoord

Voorjaar 2022 is de tiende Monitor de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs afgerond. In opdracht van Stichting Lezen - vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek *op school* (onderdeel van Kunst van Lezen - Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek) - wordt deze jaarlijkse monitor inhoudelijk samengesteld door onderwijsbureau Sardes en technisch uitgevoerd door onderzoeksbureau DESAN Research Solutions. De resultaten uit de Monitor de Bibliotheek op school worden door middel van een online rapportageportaal door bibliotheken vertaald naar rapportages op schoolniveau. Deze worden ingezet binnen de kwaliteitscyclus van de Bibliotheek op school, om samen met de scholen te evalueren en nieuwe doelen te stellen.

De data die de Monitor de Bibliotheek *op school* elk jaar en over de afgelopen tien jaar oplevert, bieden een unieke kans om leesgedrag en leesbevordering breed te analyseren. In deze rapportage worden ontwikkelingen over de afgelopen tien meetjaren beschreven en verschillen tussen groepen leerlingen en verbanden tussen leesbevorderingsactiviteiten en leesplezier en leesgedrag van leerlingen bekeken. Net als in voorgaande jaren is deze analyse uitgevoerd door DESAN Research Solutions.

Bij de ontwikkelingen zien we sinds 2012 een duidelijke, vrijwel rechte, negatieve trend wat betreft leesfrequentie en leesplezier van leerlingen. Bij de laatste twee metingen is die trend nog versterkt, wat ongetwijfeld een gevolg is van de tijdelijke sluiting van bibliotheken en scholen als onderdeel van de coronamaatregelen. Om het tij te keren zullen aanzienlijke extra inspanningen nodig zijn. Bij de analyse in het laatste hoofdstuk zien we duidelijke positieve effecten van activiteiten van bibliotheken, scholen en leerkrachten.

Amsterdam, juli 2022

Jannes Hartkamp
DESAN Research Solutions

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Achtergrond	7
1.2	Methode en respons	7
1.3	Verdeling over leerjaren per meting	8
1.4	Leeswijzer	8
2	Ontwikkelingen	11
2.1	Ontwikkeling in leesplezier, leesfrequentie en soort boeken	11
2.2	Bronnen en tips voor boeken	14
2.3	Naar de bibliotheek	16
2.4	Leerlingen over de schoolbibliotheek	17
2.5	Ontwikkelingen leerkrachten	19
2.6	Ontwikkelingen leesconsulenten en leescoördinatoren	20
3	Verschillen: leeftijd, geslacht, provincie	25
3.1	Leerjaar leerlingen	25
3.2	Leerjaar leerkrachten	26
3.3	Geslacht leerlingen	33
3.4	Provincies	34
4	Bouwstenen en uitkomsten	37
4.1	De bouwstenen van de Bibliotheek <i>op school</i> en de data van de Monitor	37
4.2	Bouwstenen en activiteiten van de leerkracht	40
4.3	Uitkomst: leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek leerlingen	45

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De Monitor de Bibliotheek *op school* – primair onderwijs bevat een unieke schat aan data. De resultaten worden in verschillende rapportages (digitaal en in pdf) teruggekoppeld op het niveau van de deelnemende scholen, bibliotheken, gemeenten en provincies, waarbij ter vergelijking ook landelijke resultaten worden gepresenteerd. In dit rapport worden de gegevens van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten in onderlinge samenhang bestudeerd en resultaten van inmiddels tien achtereenvolgende metingen naast elkaar gezet. Zo ontstaat een compleet beeld van ontwikkelingen, verschillen en verbanden voor de doelgroepen die meedoen aan de Monitor de Bibliotheek *op school*. De huidige analyse omvat de metingen van 2012 tot en met 2021. Omdat vorig jaar geen landelijke analyse is samengesteld, worden ook de landelijke cijfers van 2020 nu voor het eerst nader bekeken.

1.2 Methode en respons

De data waarop deze landelijke analyse is gebaseerd, zijn afkomstig uit de tien metingen die DESAN Research Solutions namens Stichting Lezen in het kader van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) heeft uitgevoerd. De data worden verkregen via online vragenlijsten die door drie doelgroepen (leerlingen, leerkrachten en lees- of mediaconsulenten) worden ingevuld.

Leerkrachten ontvangen een uitnodiging met een link naar de vragenlijst die zij vervolgens (eventueel in overleg met de duo-partner) invullen. Tevens ontvangt de leerkracht een link naar de vragenlijst voor de leerlingen. De leerkracht zorgt er vervolgens voor dat (zoveel mogelijk) leerlingen uit de groep de vragenlijst invullen. Leesconsulenten vanuit de bibliotheek ontvangen tevens een persoonlijke uitnodiging om de vragenlijst in te vullen.

De Monitor de Bibliotheek *op school* is het afgelopen decennium sterk in volume gegroeid (zij het met een flinke dip in 'coronajaar 2020'). Onderstaande tabel laat de respons per jaar per doelgroep zien. In elke categorie was de respons in 2016 ruim vier maal zo hoog als in 2012. Sinds 2016 is nog van een lichte groei sprake. De afname van het totaal aantal leerlingen tussen 2016 en 2017 was uitsluitend het gevolg van het niet meer deelnemen van leerlingen in groep 4 (Tabel 1).

Tabel 1 Aantal ingevulde vragenlijsten MdBos per meting, 2012 – 2021

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Leerlingen	34.244	71.639	95.558	127.516	142.734	119.5901	121.449	125.718	75.598	132.865
Leerkrachten	3.420	7.023	9.638	12.883	14.972	16.029	16.183	17.054	13.192	19.122
Leesconsulenten	355	728	1.001	1.272	1.447	1.506	1.534	1.493	1.223	1.723
n (totaal)	40.031	81.403	108.211	141.671	159.153	137.125	139.166	144.265	90.013	153.710

¹ Vanaf 2017 doen geen leerlingen van groep 4 meer mee.

1.3 Verdeling over leerjaren per meting

Sinds de eerste meting van de Monitor de Bibliotheek op school zijn de leerlingen vrijwel gelijk verdeeld over de groepen 5 tot en met 8 van het primair onderwijs² (Tabel 2).

Tabel 2 Verdeling van leerlingen per leerjaar per meting (groep 5 – 8, exclusief speciaal basisonderwijs)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Groep 5	25%	25%	24%	25%	25%	24%	25%	24%	23%	24%
Groep 6	25%	25%	25%	25%	24%	26%	25%	25%	25%	25%
Groep 7	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	26%	26%	26%
Groep 8	25%	25%	26%	25%	26%	25%	25%	26%	26%	25%
n (totaal)	27.277	57.417	75.933	99.936	112.413	116.054	116.956	122.427	72.718	131.575

Door de stabiele en evenwichtige verdeling van de deelnemende leerlingen over de leerjaren, is het goed mogelijk om ontwikkelingen in de afgelopen acht meetjaren te analyseren zonder een specifieke selectie op leerjaar.

Bij ontwikkelingen in de resultaten moet wel worden opgemerkt dat in de opeenvolgende metingen niet dezelfde scholen deelnamen, onder andere door de sterke groei tot 2016. Met de groei zou ook de samenstelling van de steekproef kunnen zijn veranderd. De toetsing van de representativiteit van de deelnemers ligt buiten het kader van deze analyse.

1.4 Leeswijzer

In dit rapport worden data van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten geanalyseerd. Hoofdstuk 2 beschrijft ontwikkelingen voor de drie doelgroepen in de afgelopen acht meetjaren. Hoofdstuk 3 behandelt verschillen tussen groepen leerlingen op basis van kenmerken als leerjaar en geslacht. Ook wordt in dit hoofdstuk gekeken naar verschillen tussen provincies met betrekking tot de data van leesconsulenten en leerkrachten. Hoofdstuk 4 kijkt naar verbanden tussen de gegevens van de drie doelgroepen zoals bijvoorbeeld tussen het leesbevorderingsplan en de activiteiten van leerkrachten of tussen activiteiten van leerkrachten en het leesplezier van leerlingen.

Groep 5 tot en met 8

Vanaf het volgende hoofdstuk hebben de cijfers voor leerlingen voor alle metingen alleen betrekking op groep 5 tot en met 8. Waar een specifiekere selectie is toegepast, wordt dit vermeld.

Afronding

De cijfers in dit rapport zijn ongewogen. Alle percentages zijn afgerond tot hele getallen. Dientengevolge is de som van de percentages niet altijd exact 100. Tenzij

² De Monitor de Bibliotheek op school – primair onderwijs is gericht op zowel basisonderwijs als primair onderwijs. In de landelijke analyse worden leerlingen en leerkrachten van niet gespecificeerde leerjaren in het speciaal onderwijs ('middenbouw' en 'bovenbouw') buiten beschouwing gelaten.

anders vermeld, zijn respondenten die een bepaalde vraag niet hebben beantwoord ('weet niet/geen antwoord') niet meegenomen in de percentering.

Betrouwbaarheid en significantie

Bij een steekproefonderzoek als dit worden uitkomsten verkregen die slechts met inachtneming van een bepaalde waarschijnlijkheid mogen worden vertaald naar de totale populatie.

Statistiek geeft de mogelijkheid om op grond van de steekproefgrootte en de gevonden uitkomsten van het onderzoek zogenaamde betrouwbaarheidsintervallen te berekenen. Deze betrouwbaarheidsintervallen geven aan tussen welke twee waarden de uitkomst in de totale populatie valt indien de steekproefuitkomst naar de totale populatie vertaald wordt. Het betrouwbaarheidsinterval ligt altijd rond de uitkomst die in de steekproef is gevonden, met afwijkingmarges naar boven en beneden. Normaliter werkt men met '95%-betrouwbaarheidsintervallen' (ook wel: 'een significantieniveau van 95%'). Deze geven met 95% zekerheid aan tussen welke twee grenswaarden de betreffende waarde in de populatie valt. Wanneer bijvoorbeeld van 500 leerkrachten 50,0 procent een bepaald antwoord heeft gegeven, betekent dit dat we met 95 procent zekerheid kunnen zeggen dat het werkelijke percentage in de gehele populatie leerkrachten tussen 45,6 en 54,4 procent ligt (50,0% +/- 4,4%).

In dit rapport genoemde verschillen (tussen metingen of tussen groepen binnen een meting) zijn significant³, tenzij anders wordt vermeld. Significant betekent dat een verschil waarschijnlijk niet toevallig is, oftewel dat een verschil niet wordt veroorzaakt door de toevallige marges ('betrouwbaarheidsintervallen') in elke uitkomst bij een onderzoek onder een steekproef.

³ $p < .05$: de waarschijnlijkheid dat een gevonden verschil toevallig is, is kleiner dan 5 procent.

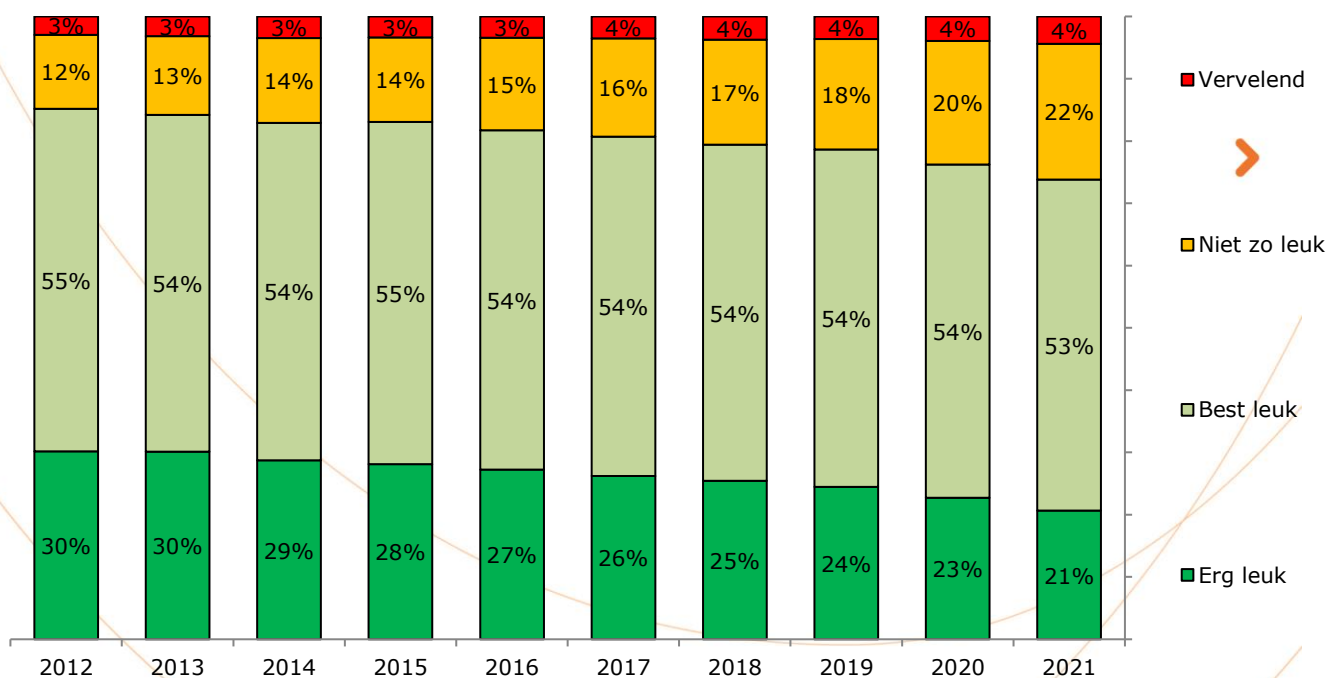
2 Ontwikkelingen

De negatieve ontwikkeling in leesplezier en leesfrequentie bij **leerlingen** sinds de eerste meting in 2012, zet sinds 2019 sterk door. Qua soort boeken is vooral de populariteit van leesboeken en prentenboeken verder afgenomen, van stripboeken toegenomen. Bezoek aan de bibliotheek, zowel in als buiten de school, nam in 2020 sterk af. Bezoek aan de bibliotheek buiten school nam in 2021 wel weer toe, bezoek aan de bibliotheek in school niet. De mening van leerlingen over de schoolbibliotheek wordt langzaam negatiever. Tips voor leuke boeken krijgen leerlingen steeds minder. **Leerkrachten** gingen tussen 2012 en 2017 steeds vaker met leerlingen naar de schoolbibliotheek, maar sindsdien elk jaar minder vaak. Voorlezen en laten stillezen is iets toegenomen. Het percentage **scholen** in de Monitor met een schoolbibliotheek neemt na 2019 voor het eerst sinds 2012 af. In 2021 is ook het aantal scholen met een leesplan gedaald. Weinig en steeds minder bibliotheken op school zijn na schooltijd open.

2.1 Ontwikkeling in leesplezier, leesfrequentie en soort boeken

Het algemene leesplezier van leerlingen in groep 5 tot en met 8 daalt al sinds de eerste meting in 2012. Maar de afname in leesplezier de afgelopen twee jaar is opvallend sterk (Grafiek 1).

Grafiek 1 Hoe vind je het om een boek te lezen?

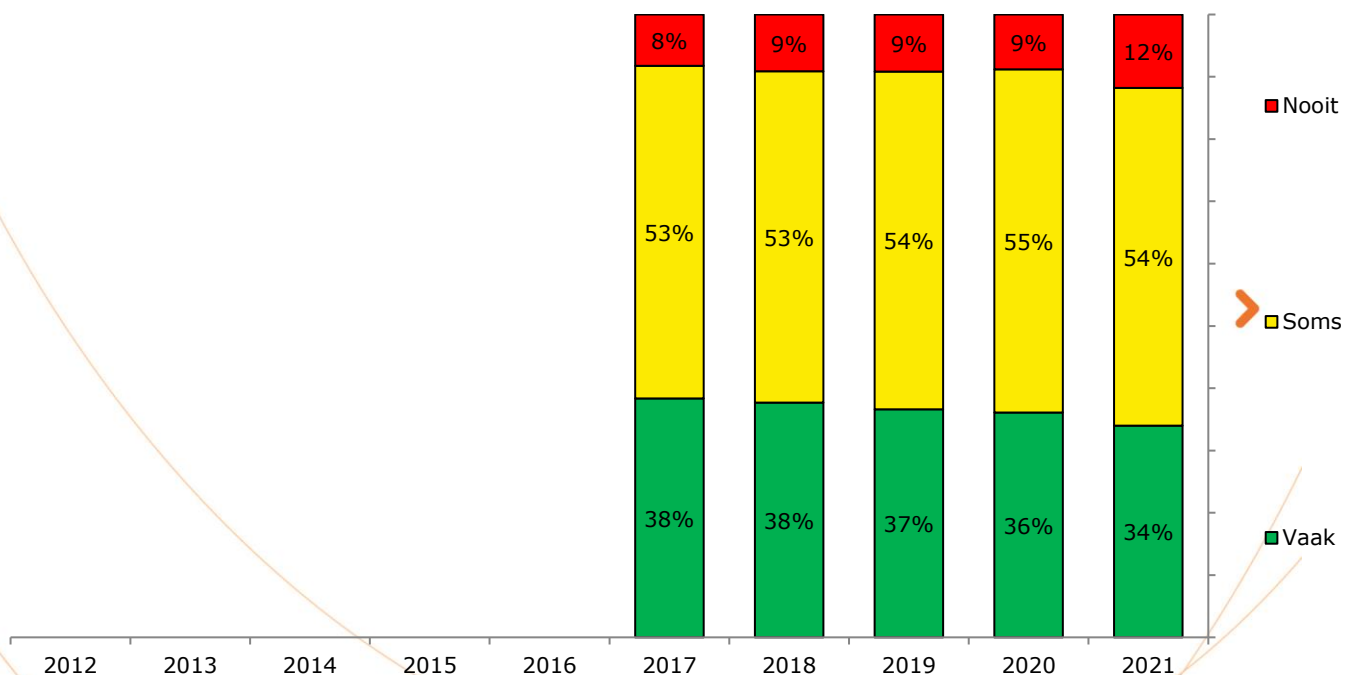
Ook het leesplezier in de klas en het plezier als de juf of meester over een boek vertelt dalen gestaag sinds 2012 en sneller sinds 2019. Wat niet verandert is dat het leesplezier in de klas elk jaar iets lager ligt dan het algemene leesplezier (Tabel 3).

Tabel 3 Ontwikkeling leesplezier leerlingen

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Algemeen leesplezier</i>										
Vervelend om een boek te lezen	3%	3%	3%	3%	3%	4%	4%	4%	4%	4%
Erg leuk om een boek te lezen	30%	30%	29%	28%	27%	26%	25%	24%	23%	21%
<i>Lezen en boeken op school⁴</i>										
Vervelend om in de klas een boek te lezen	-	-	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	6%
Erg leuk om in de klas een boek te lezen	-	-	27%	27%	26%	23%	23%	22%	21%	18%
Vervelend als juf/meester over een boek vertelt	5%	5%	7%	6%	6%	7%	7%	6%	6%	6%
Erg leuk als juf/meester over een boek vertelt	27%	26%	23%	23%	22%	21%	21%	21%	22%	16%

De frequentie waarmee leerlingen thuis boeken lezen, is vooral tussen 2020 en 2021 snel gedaald. Het aandeel leerlingen dat thuis nooit een boek leest steeg van 9 procent in 2020 naar 11 procent in 2021, het percentage dat thuis vaak een boek leest daalde van 36 naar 34 (Grafiek 2).

Grafiek 2 Hoe vaak lees je thuis in een boek?

⁴ De stelling "als ik in de klas in een boek lees vind ik dat... (vervelend/niet zo leuk/best leuk/erg leuk)" luidde in 2012 en 2013 anders ("als ik in een boek **moet lezen** van de juf/meester vind ik dat..."). In 2017 is de stelling veranderd in: "als ik in de klas in een boek lees vind ik dat **meestal**..." De toevoeging 'meestal' in 2017 geldt ook voor de stelling "als de juf/meester iets vertelt over een boek vind ik dat..."

De cijfers tot en met 2016 zijn door een wijziging in antwoordcategorieën niet goed te vergelijken met die vanaf 2017, maar dat de leesfrequentie vorig jaar sneller is afgenomen dan ooit eerder in de reeks, is wel duidelijk (Tabel 4).

Tabel 4 Ontwikkeling leesfrequentie leerlingen⁵

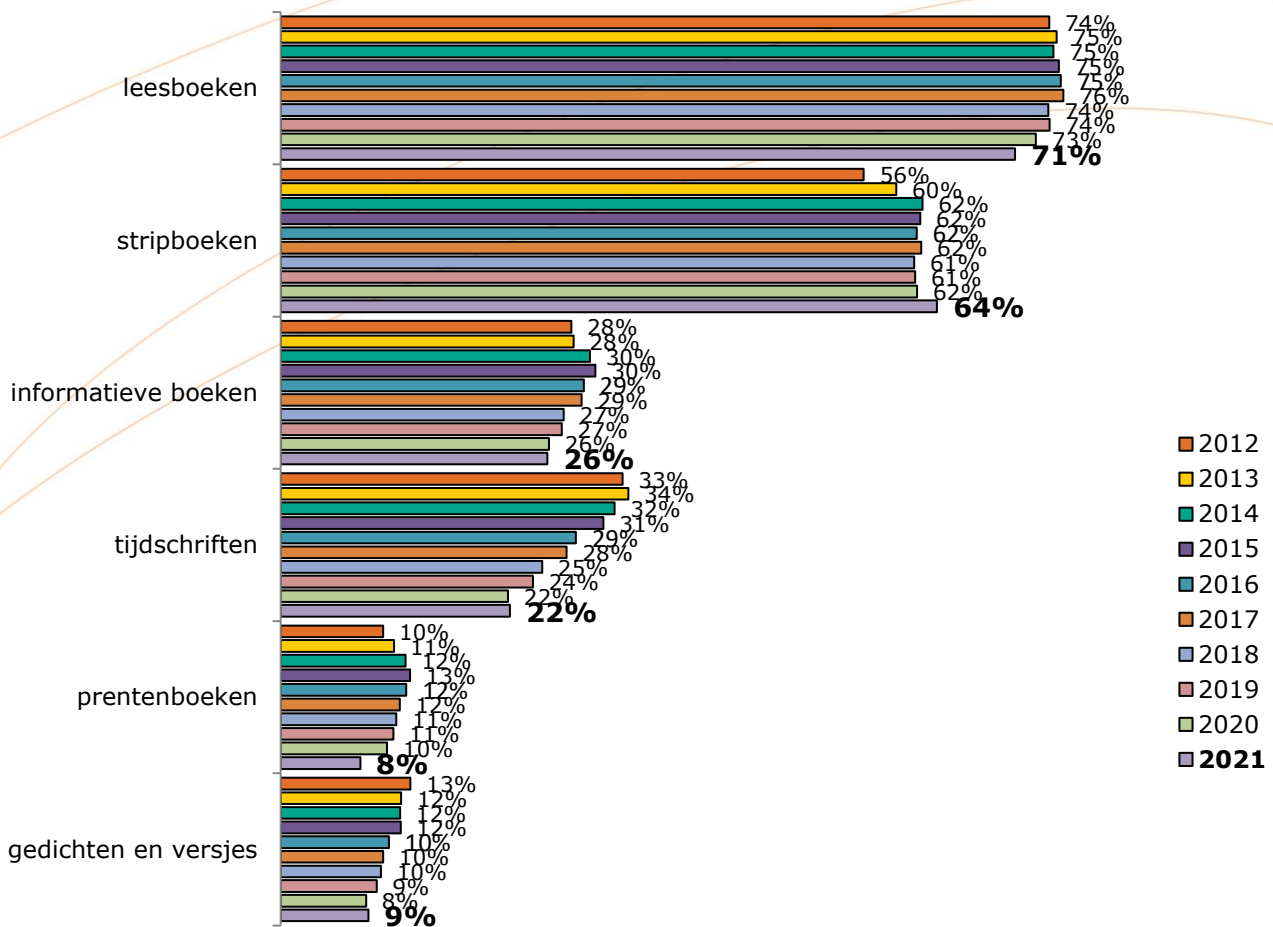
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Leesfrequentie</i>										
Leest nooit thuis een boek	7%	7%	7%	8%	8%	8%	9%	9%	9%	11%
Leest minimaal paar keer per week thuis een boek	67%	67%	66%	65%	65%					
Leest soms thuis een boek						53%	53%	54%	55%	54%
Leest vaak thuis een boek						38%	38%	37%	36%	34%

De ranglijst van het soort boeken dat leerlingen graag lezen is al jaren stabiel. Vooral leesboeken en stripboeken worden graag gelezen. De populariteit van tijdschriften nam sinds 2013 drastisch af, maar het laatste jaar niet meer. Sinds 2019 is vooral de populariteit van leesboeken en prentenboeken afgenomen. Alleen stripboeken worden door steeds meer leerlingen graag gelezen (Grafiek 3).

⁵ Tussen 2016 en 2017 zijn de antwoordopties bij deze vraag veranderd.

Grafiek 3 Welke soort boeken lees je graag?

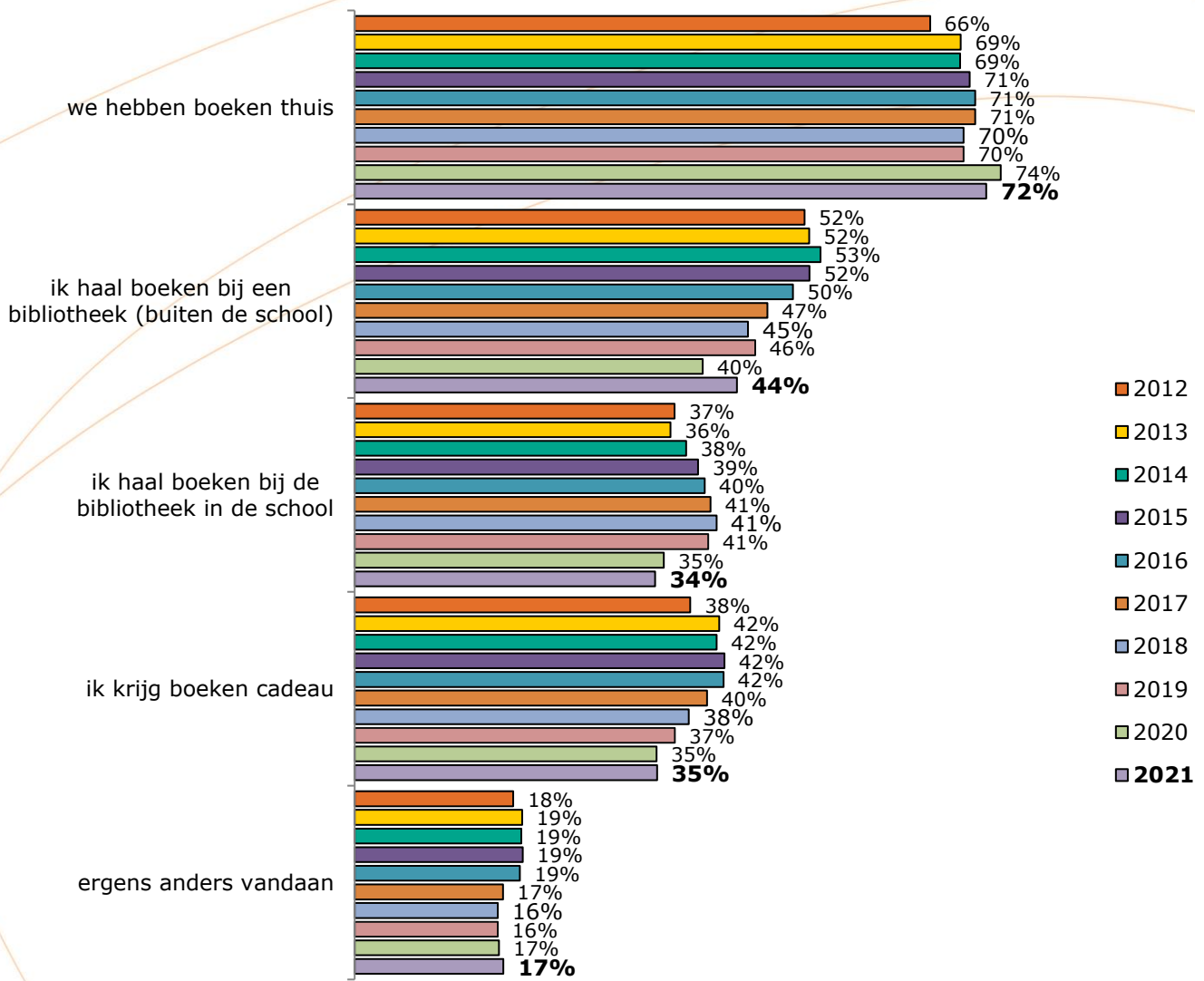
Bij de onderwerpen waarover leerlingen graag lezen (niet in grafiek weergegeven), voert 'humor' de lijst aan (52%), gevolgd door 'dieren' (44%) en 'griezelen' en 'sport' (beide 35%). Het percentage leerlingen dat een bepaald onderwerp kiest schommelt wat door de jaren heen (de naamgeving is bij sommige onderwerpen ook veranderd), maar duidelijke ontwikkelingen over de gehele periode zijn er niet.

2.2 Bronnen en tips voor boeken

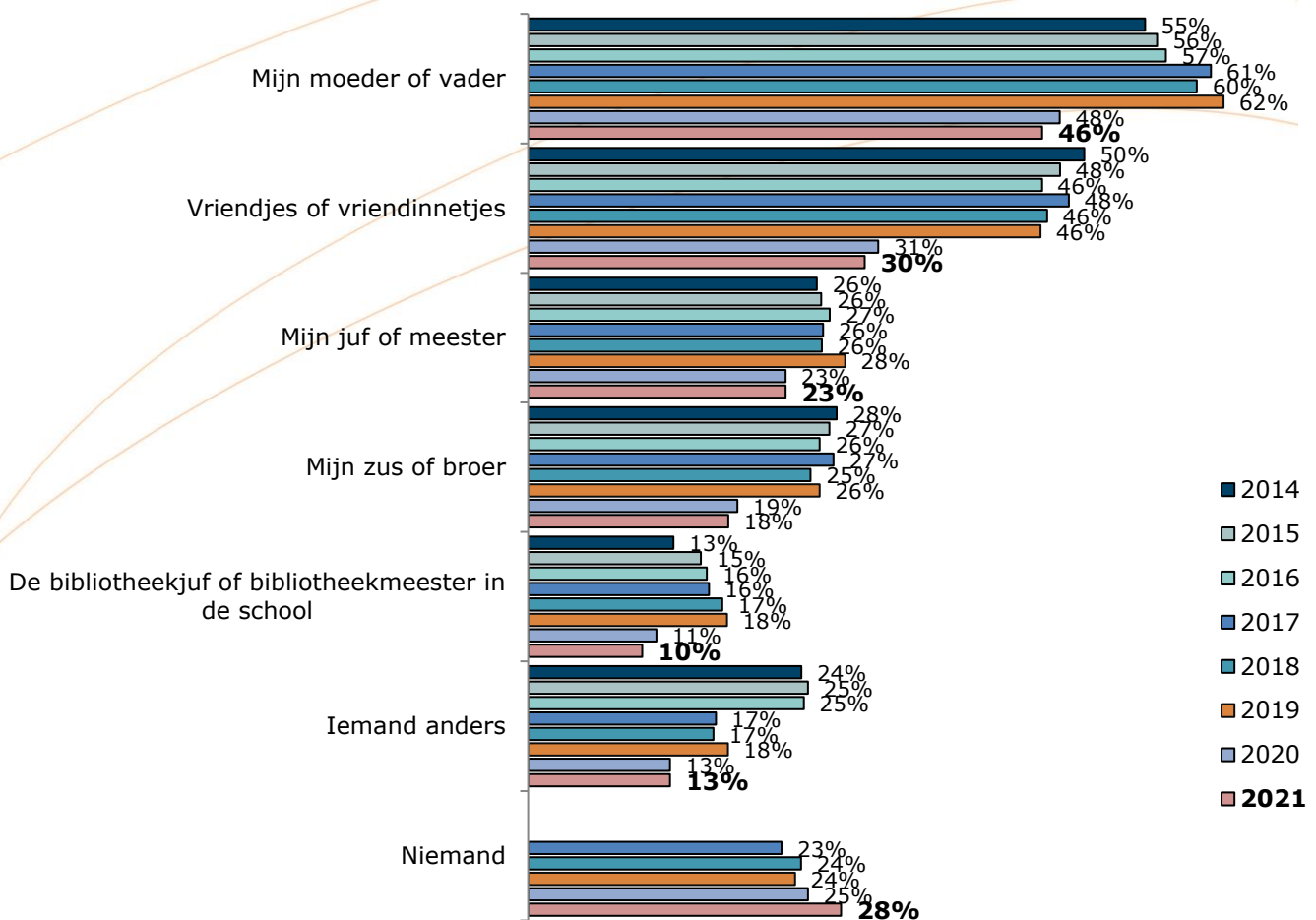
'We hebben boeken thuis' is al jaren veruit het meest gegeven antwoord op de vraag aan leerlingen hoe zij aan leesboeken komen. In 2020 is hierin een piek te zien en in 'ik haal boeken bij een bibliotheek buiten de school' een duidelijke dip. Het percentage leerlingen dat ook aan leesboeken komt via de bibliotheek in de school nam tussen 2019 en 2020 sterk af en heeft zich in 2021 nauwelijks hersteld (Grafiek 4).

Grafiek 4 'Hoe kom je aan leesboeken?'

Tips voor leuke boeken krijgen leerlingen steeds minder: het percentage leerlingen dat van niemand tips zegt te krijgen is de laatste twee jaar van 24 naar 28 procent gestegen, maar ook wie wel tips krijgt, krijgt deze doorgaans uit minder bronnen (Grafiek 5).

Grafiek 5 'Wie geeft jou wel eens tips voor leuke boeken?'⁶

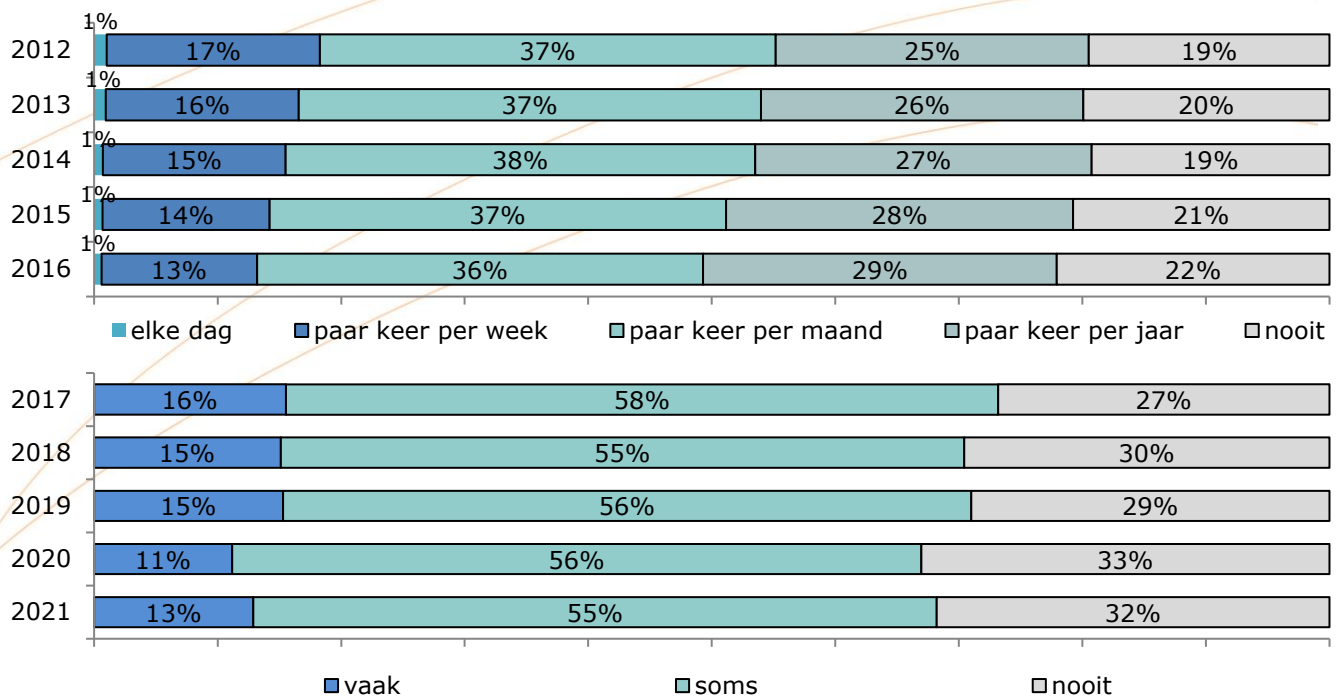

2.3 Naar de bibliotheek

Bezoek van leerlingen aan de openbare bibliotheek neemt al sinds 2012 af. Het aantal leerlingen dat minstens een paar keer per maand naar de bibliotheek gaat, daalde tussen 2012 en 2016 van 55 naar 50 procent (Grafiek 6 – eerste deel). Tussen 2019 en 2020 is van een scherpe daling sprake (ongetwijfeld als gevolg van de langdurige sluiting vanwege corona), in 2021 van enig herstel (Grafiek 6 – tweede deel).

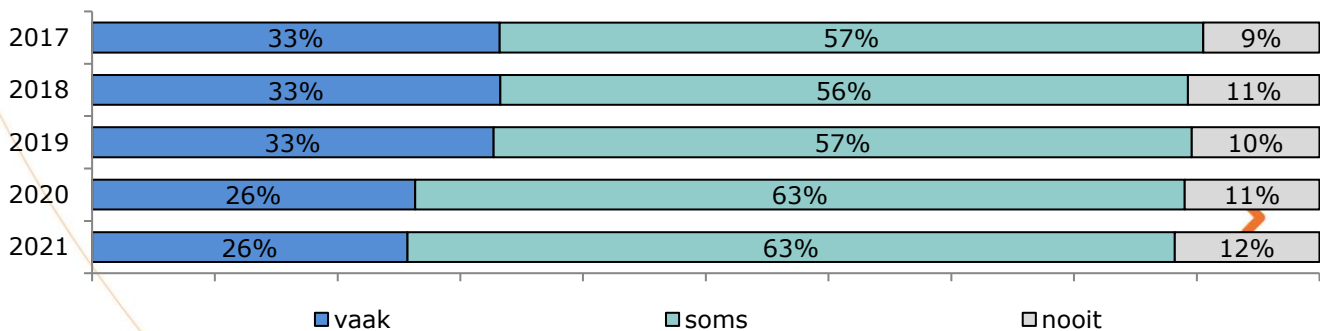
⁶ In 2012 en 2013 betrof de vraag 'titels van leuke boeken' en waren vooral de percentages voor ouders en juf of meester veel lager. Deze metingen zijn daarom buiten beschouwing gelaten. De optie 'de bibliotheekjuf of bibliotheekmeester in school' luidde voor 2017: 'iemand van de bibliotheek in de school'. 'Niemand' is sinds 2017 opgenomen.

Grafiek 6 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek buiten de school?'

Ook het bezoek aan de bibliotheek in de school is scherp gedaald tussen 2019 en 2020, maar daarna (nog) niet hersteld (Grafiek 7).⁷

Grafiek 7 'Hoe vaak ga je naar de bibliotheek in school?'

2.4 Leerlingen over de schoolbibliotheek

Van de leerlingen die een bibliotheek op school hebben en daar soms of vaak komen, komt een steeds kleinere meerderheid er graag. Het percentage leerlingen dat vindt dat er genoeg leuke leesboeken zijn is de laatste jaren vrij stabiel, over het aanbod aan leuke informatieve boeken wordt men steeds minder positief. Ook vinden minder leerlingen dat ze er goed worden geholpen (meer leerlingen hebben er geen mening over) (Tabel 5).

⁷ De vraag werd voor 2016 niet gesteld en in 2016 op een andere manier.

Tabel 5 Leerlingen over de bibliotheek in de school⁸

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<u>De schoolbibliotheek is een fijne plek in de school</u>								
ja	66%	66%	66%					
weet niet	22%	21%	22%					
nee	13%	13%	12%					
<u>Kom je graag in de schoolbibliotheek?</u>								
ja				60%	57%	55%	53%	52%
weet niet				31%	33%	35%	37%	38%
nee				9%	10%	10%	10%	11%
<u>Er zijn leuke leesboeken in de schoolbibliotheek</u>								
ja	68%	68%	70%					
weet niet	12%	12%	10%					
nee	20%	20%	20%					
<u>Zijn er genoeg leuke leesboeken in de schoolbibliotheek?</u>								
ja				52%	52%	49%	51%	49%
weet niet				18%	18%	19%	20%	20%
nee				30%	30%	32%	30%	31%
<u>Er zijn leuke informatieboeken in de schoolbibliotheek</u>								
ja	56%	56%	56%					
weet niet	26%	27%	27%					
nee	18%	17%	17%					
<u>Zijn er genoeg leuke informatieboeken in de schoolbibliotheek?</u>								
ja				53%	51%	50%	50%	47%
weet niet				33%	34%	35%	36%	38%
nee				15%	15%	15%	14%	16%
<u>Word je goed geholpen als je iets zoekt in de schoolbibliotheek?⁹</u>								
ja	52%	52%	54%	58%	55%	55%	54%	50%
weet niet	19%	20%	18%	20%	20%	22%	23%	26%
nee	28%	28%	28%	23%	25%	24%	23%	24%

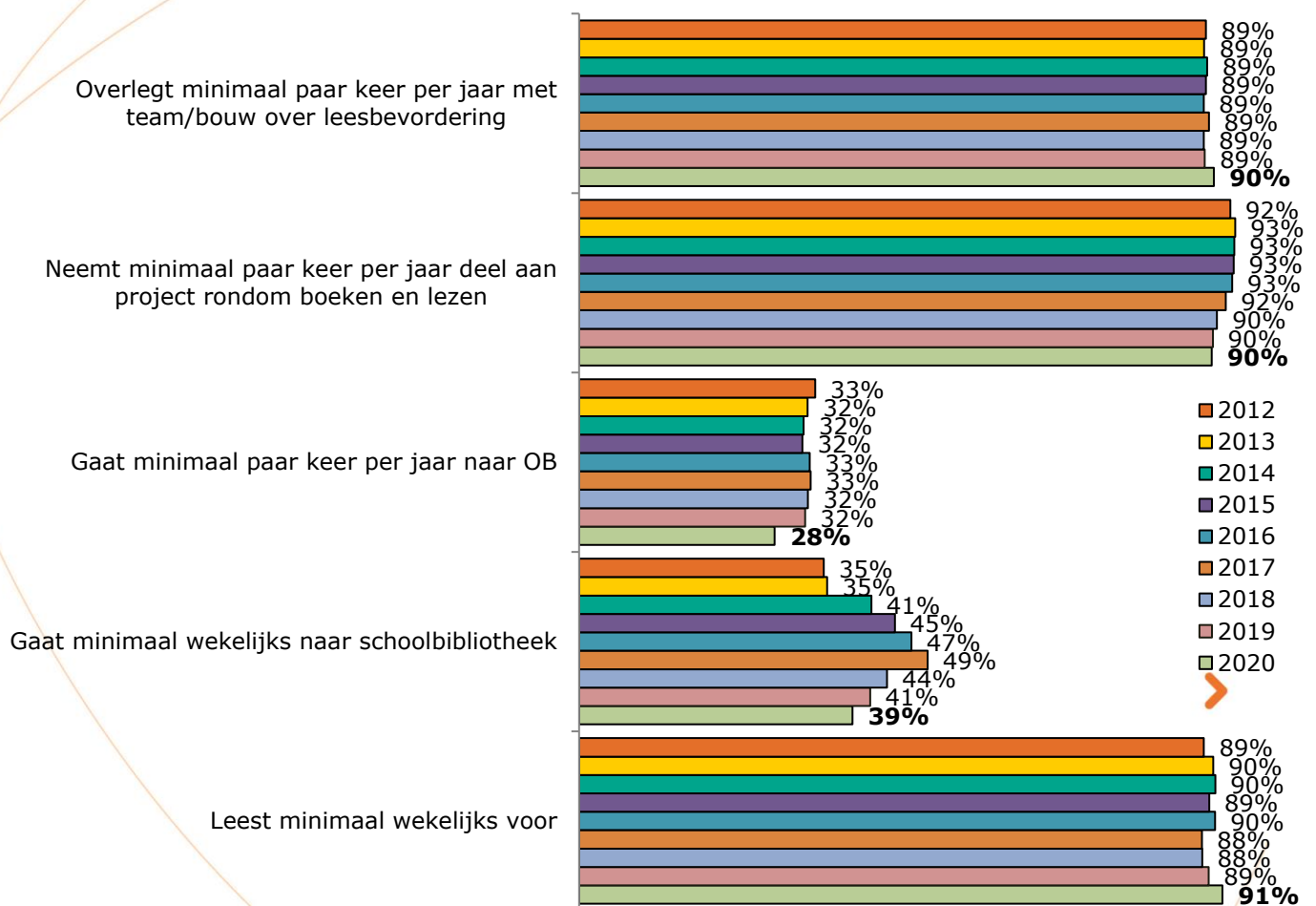
⁸ 2016 is niet geheel vergelijkbaar met 2014 en 2015, omdat de vragen in 2016 niet zijn gesteld aan leerlingen die aangaven 'nooit' in de schoolbibliotheek te komen (7%). Voor 2016 werd nog niet gevraagd hoe vaak leerlingen naar de bibliotheek in de school gaan.

⁹ Tot 2016 als stelling: "Ik word in de schoolbibliotheek goed geholpen als ik iets zoek."

2.5 Ontwikkelingen leerkrachten¹⁰

Bijna alle leerkrachten (van alle groepen) lezen minstens een keer per week voor aan de groep, nemen minstens een paar keer per jaar deel aan een project rondom boeken en lezen en overleggen minstens een paar keer per jaar met het team over leesbevordering. Minder dan een derde gaat minimaal een paar keer per jaar naar de openbare bibliotheek, minder dan de helft gaat minstens wekelijks met de groep naar de schoolbibliotheek. Voor de periode 2012-2020 (voor 2021 zijn de resultaten door wijzigingen in de vragenlijst niet vergelijkbaar) is er maar op één van deze punten een duidelijke ontwikkeling te zien: bezoek aan de schoolbibliotheek nam tot 2017 toe, daarna weer af (Grafiek 8).¹¹

Grafiek 8 Ontwikkeling activiteiten leerkrachten 2012-2020

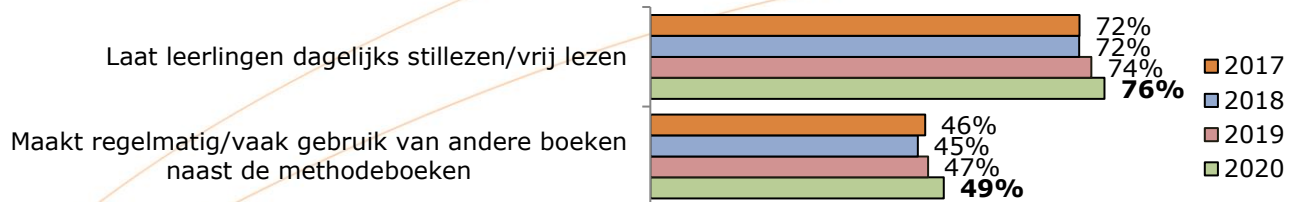

¹⁰ De data van leerkrachten hebben betrekking op leerkrachten van alle groepen, niet alleen vanaf groep 5.

¹¹ Voor de overige activiteiten van leerkrachten kunnen geen vergelijkingen met metingen voor 2017 worden gemaakt, voor geen van de punten met 2021.

Het percentage leerkrachten dat dagelijks leerlingen laat stillezen/vrij lezen is tussen 2017 en 2020 toegenomen. Hetzelfde geldt voor het gebruiken van andere boeken naast de methodeboeken (Grafiek 9).¹²

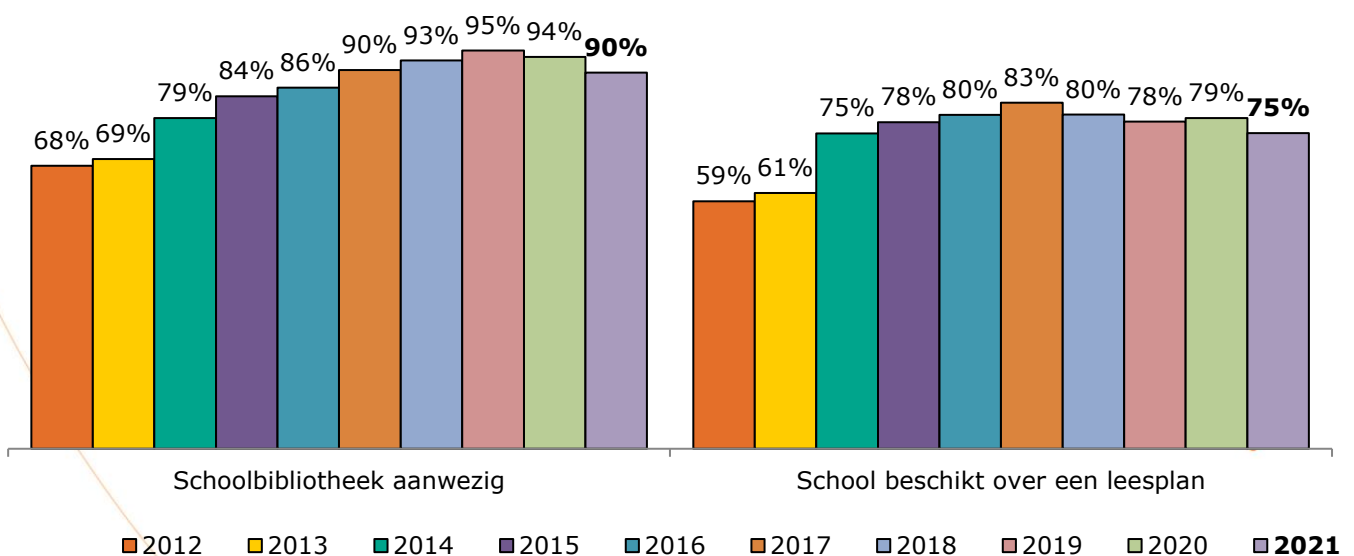
Grafiek 9 Ontwikkeling activiteiten leerkrachten 2017-2020

2.6 Ontwikkelingen leesconsulenten en leescoördinatoren

Het percentage scholen in de Monitor met een schoolbibliotheek neemt na 2019 voor het eerst sinds 2012 af. ¹³ Het percentage scholen met een leesplan neemt sinds 2017 af, maar steeg iets in 2020, om in 2021 weer vrij sterk te dalen (Grafiek 10).¹⁴

Grafiek 10 Schoolbibliotheek en leesbevorderingsplan

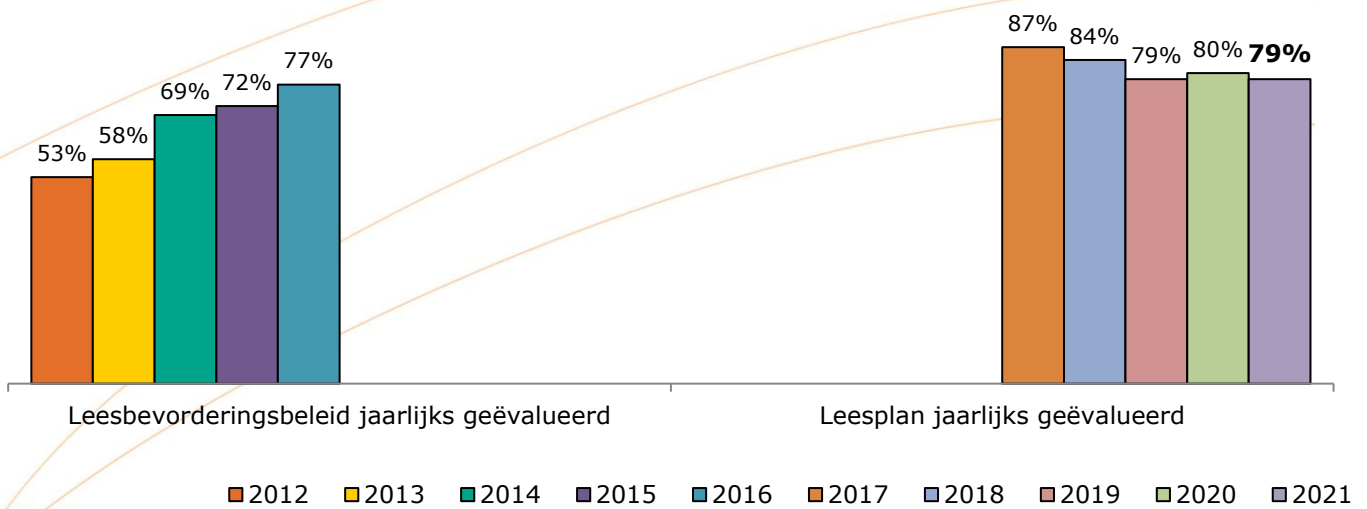
Tussen 2012 en 2016 nam het percentage scholen waar het 'leesbevorderingsbeleid' jaarlijks wordt geëvalueerd sterk toe. Tussen 2017 en 2019 nam het percentage scholen waar men het 'leesplan' jaarlijks evalueert vervolgens duidelijk af, sinds 2019 is het stabiel (Grafiek 11).

¹² Dat laatste is 48% in 2021. Voor de overige activiteiten van leerkrachten kunnen geen vergelijkingen met metingen voor 2018 en met 2021 worden gemaakt, vanwege wijzigingen in de vraagstelling

¹³ Voor 2017 werd deze vraag gesteld aan de leesconsulent, vanaf 2017 aan de monitorcoördinator.

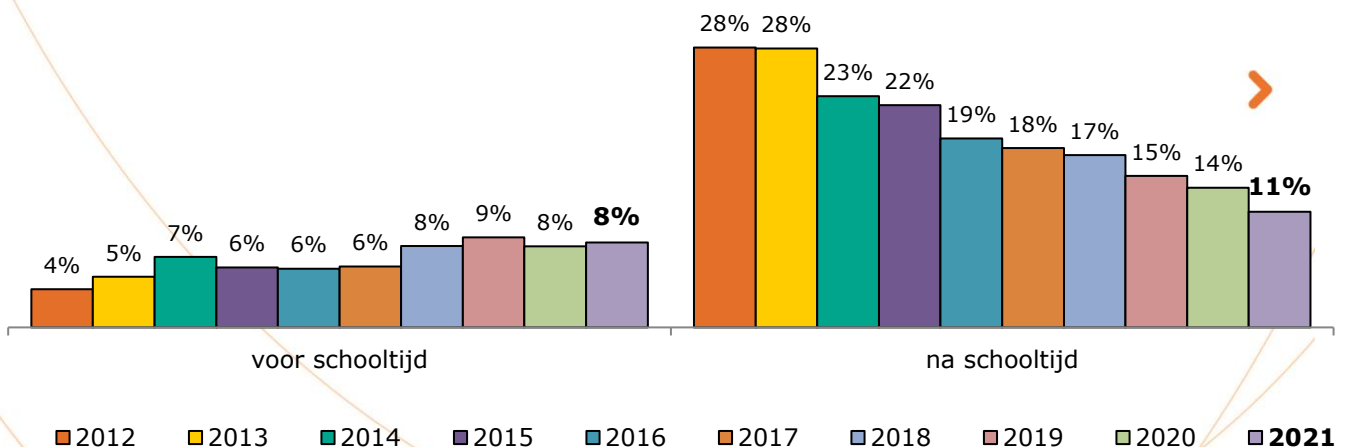
¹⁴ Tot 2017 werd gesproken van een leesbevorderingsplan of leesplan.

Grafiek 11 Evaluatie leesbevorderingsbeleid/leesplan

Bijna alle schoolbibliotheken zijn onder schooltijd open (98% in 2012, 99% in 2021), maar weinig – en steeds minder – zijn buiten schooltijden open. Het percentage schoolbibliotheken dat voor schooltijd de deuren al opent, steeg tussen 2012 en 2019 gestaag van 4 naar 9 procent, maar is daarna weer iets gedaald. Het aantal schoolbibliotheken dat na schooltijd open is, daalde van 28 procent in 2012 naar 11 procent in 2021 (Grafiek 12). Vrijwel geen enkele schoolbibliotheek is geopend in de avond (1%), het weekend (1%) of de schoolvakanties (2%) en hierin is ook geen ontwikkeling te zien.

Grafiek 12 Openingsstijden schoolbibliotheek

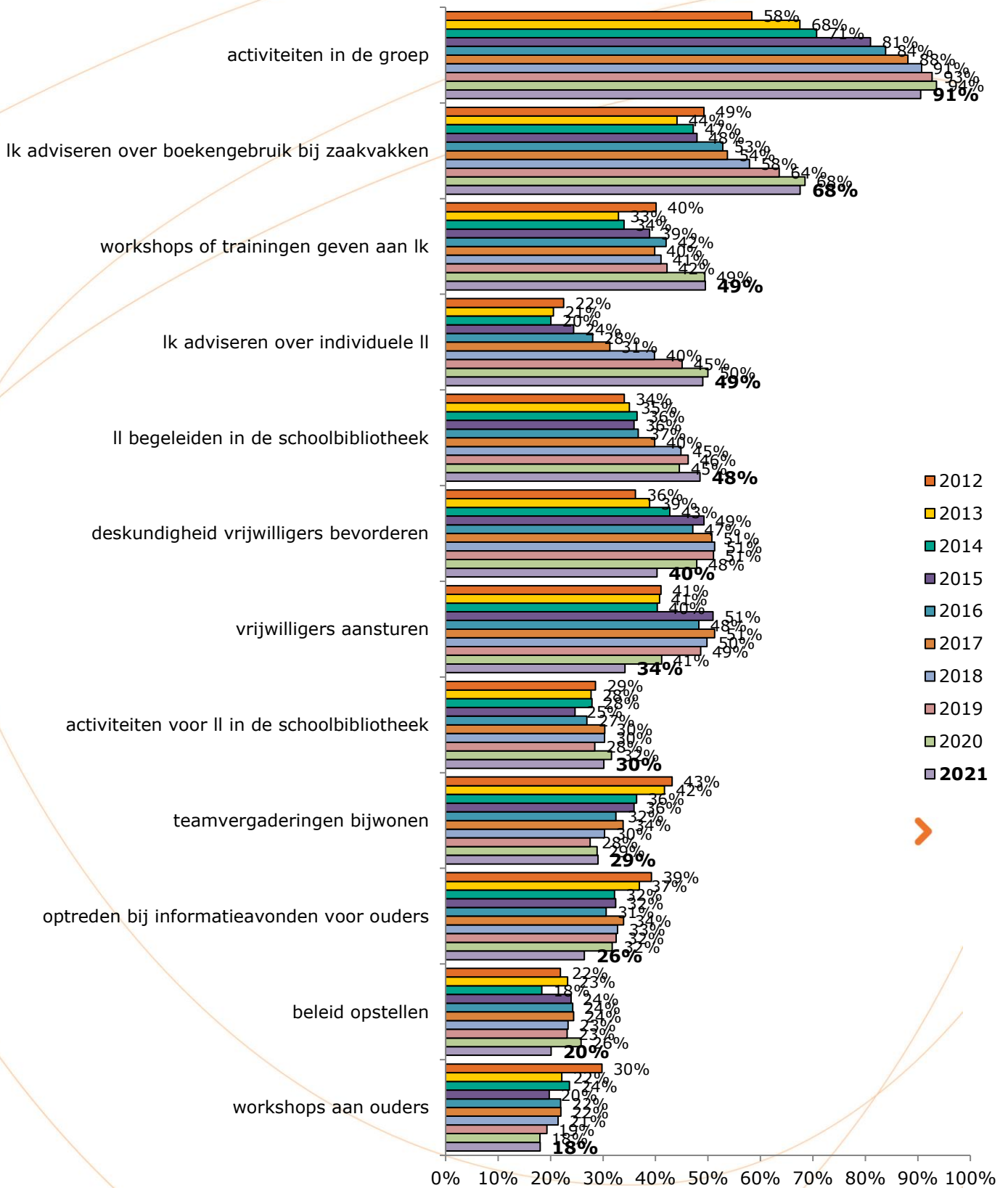

Bij de activiteiten van de **leesconsulenten** komen 'activiteiten in de groep' veruit het vaakst voor (91%) en veel vaker dan negen jaar geleden. Ook 'leerkrachten adviseren over het gebruik van boeken bij zaakvakken' (nu 68%), 'workshop of trainingen geven aan leerkrachten' (49%), 'leerkrachten adviseren over individuele leerlingen' (49%) en 'leerlingen begeleiden in de schoolbibliotheek' (48%) horen nu veel vaker tot de

activiteiten van de leesconsulent dan voorheen. Een dalend percentage leesconsulenten wijdt zich aan 'vrijwilligers aansturen' (34%), 'teamvergaderingen bijwonen' (29%), 'optreden bij informatieavonden voor ouders' (26%) en 'workshops geven aan ouders' (18%). Voor 'activiteiten organiseren voor leerlingen in de schoolbibliotheek' (30%) en 'beleid opstellen' (20%) is er geen duidelijke ontwikkeling. Bij 'vrijwilligers aansturen' was in 2015 een toename te zien, sinds 2018 een sterke afname (Grafiek 13). In 2021 voor het eerst opgenomen (niet in grafiek) is 'leerkrachten adviseren over het gebruik van de online bibliotheek' (53%).

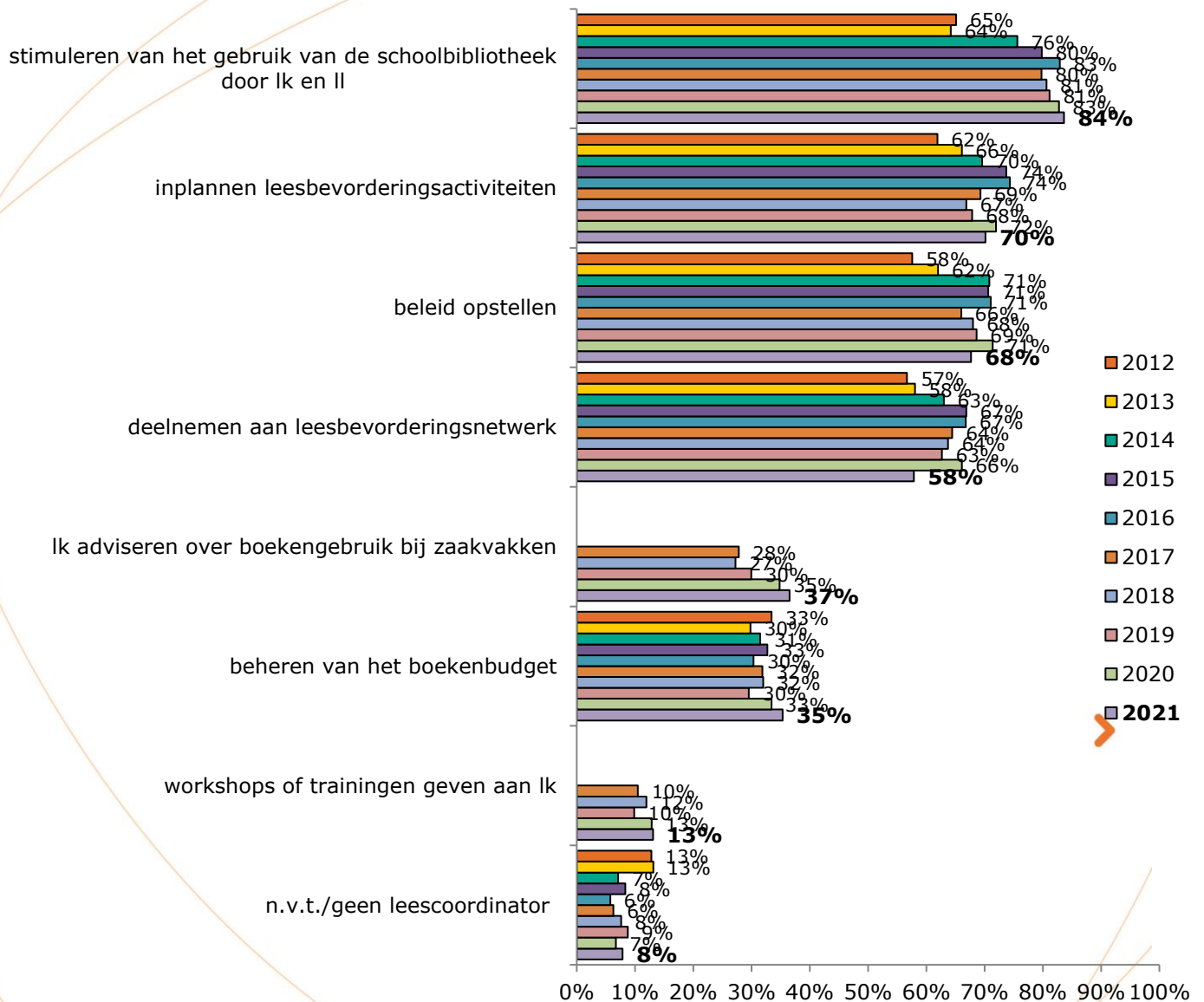

Grafiek 13 Activiteiten leesconsulenten

Bij de **leescoördinatoren** is 'stimuleren van het gebruik van de schoolbibliotheek door leerkrachten en leerlingen' de meest (en steeds vaker) voorkomende activiteit (84%), gevolgd door 'inplannen leesbevorderingsactiviteiten' (70%), 'beleid opstellen' (68%) en 'deelnemen aan een leesbevorderingsnetwerk van leescoördinatoren' (58%). Het 'adviseren van leerkrachten over boekengebruik bij zaakvakken' (35%) is de afgelopen jaren voor meer leescoördinatoren' een van de activiteiten geworden (Grafiek 14).

Grafiek 14 Activiteiten leescoördinatoren

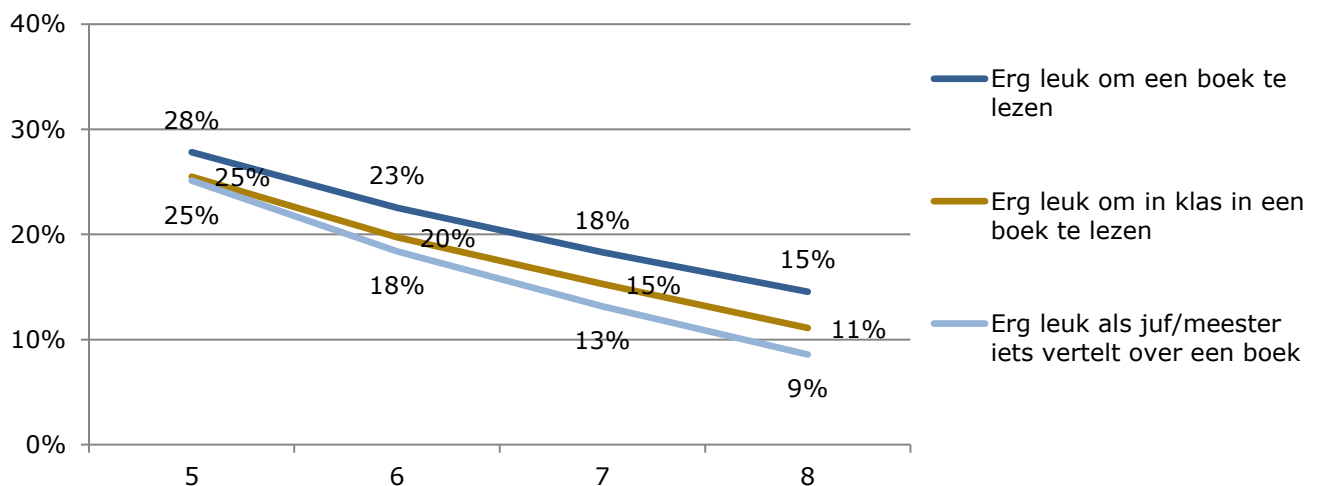
3 Verschillen: leeftijd, geslacht, provincie

Leerlingen in hogere leerjaren lezen minder, minder graag, en gaan minder vaak naar de bibliotheek, op school en inmiddels ook buiten school, en zijn minder positief over de schoolbibliotheek dan leerlingen in lagere leerjaren. Opvallend genoeg lezen ook **leerkrachten** van hogere groepen minder graag en minder vaak dan van lagere. Ook activiteiten van leerkrachten rond boeken en lezen worden in hogere leerjaren minder frequent. Leerkrachten die zelf graag en vaak lezen, doen meer met boeken in de klas en hun leerlingen lezen ook vaker en met meer plezier. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens en lezen ook meer. Alleen over het aantal leuke informatieboeken in de bibliotheek op school zijn jongens iets positiever. Tussen provincies zijn sterke verschillen in de invulling van het leesbeleid op school.

3.1 Leerjaar leerlingen¹⁵

Een vergelijking tussen leerjaren laat, al sinds de eerste meting in 2012, op alle fronten een in hogere leerjaren sterk afnemend leesplezier zien. In hogere klassen gaan leerlingen het minder leuk vinden om een boek te lezen, te lezen in de klas, of te luisteren als de juf of meester iets over een boek vertelt (Grafiek 15).

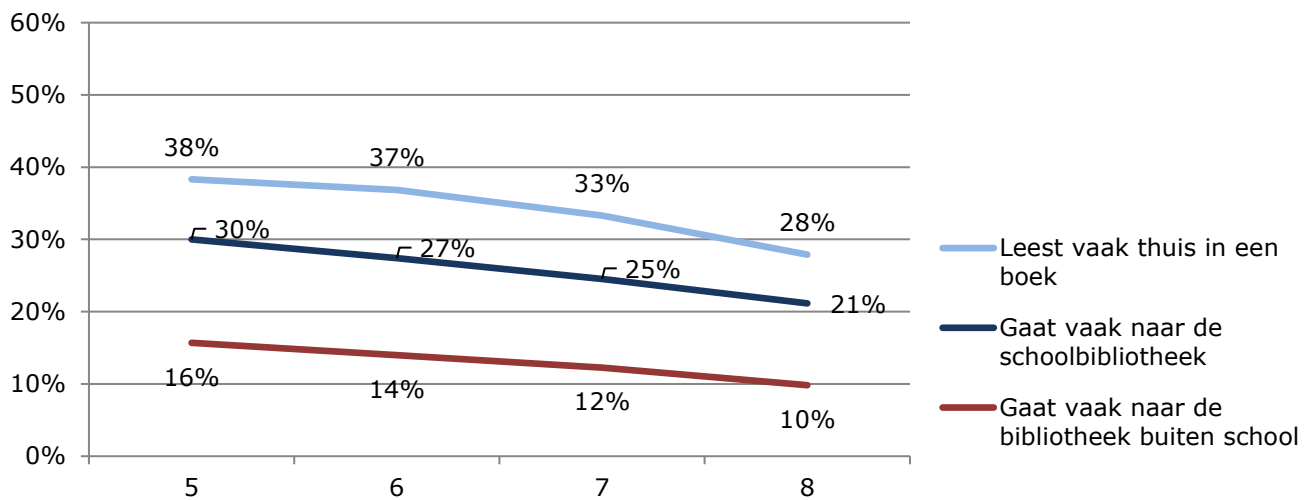
Grafiek 15 Verschillen in leesplezier per leerjaar

Bij de leesfrequentie is een vergelijkbare daling in hogere klassen te zien als bij leesplezier. Ook het bezoek aan de bibliotheek, in de school en buiten de school, neemt tussen groep 4 en groep 8 duidelijk af (Grafiek 16).

¹⁵ Alle analyses in dit hoofdstuk hebben betrekking op de data van de meting van 2021 (groep 5 tot en met 8).

Grafiek 16 Verschillen in leesfrequentie en bibliotheekbezoek per leerjaar

Niet alleen gaan in hogere leerjaren leerlingen minder vaak naar de bibliotheek in hun school, zij zijn ook minder tevreden over de schoolbibliotheek. Ze komen er minder graag, vinden minder vaak dat er genoeg leuke lees- en informatieboeken zijn, en vinden iets minder vaak dat ze er goed worden geholpen. Oudere leerlingen weten wel iets vaker hoe ze er naar een boek moeten zoeken (Tabel 6).

Tabel 6 Mening over schoolbibliotheek per leerjaar

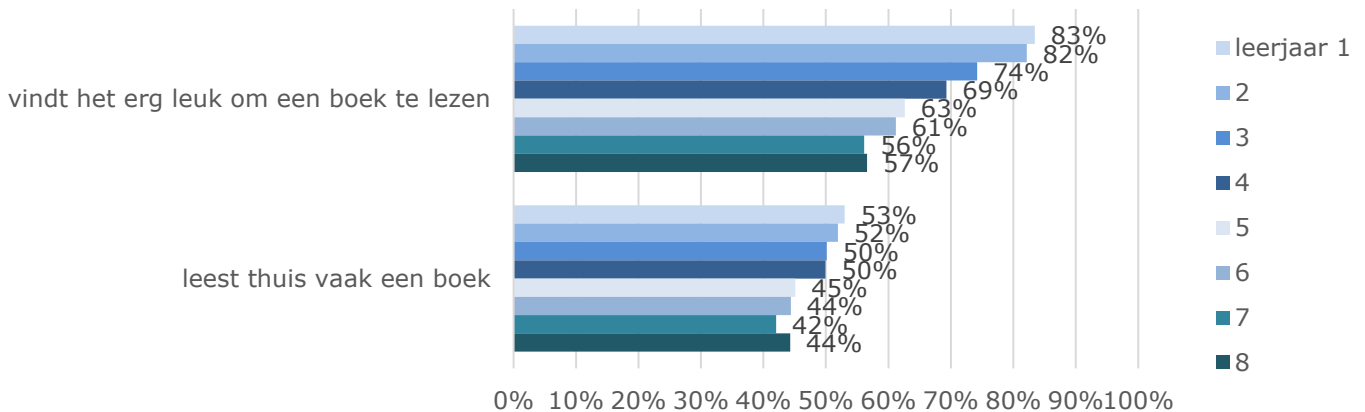
	5	6	7	8
Komt graag in de schoolbibliotheek	56%	51%	44%	38%
Genoeg leuke leesboeken	59%	50%	42%	35%
Genoeg leuke informatieboeken	50%	46%	43%	39%
Weet hoe je naar een boek kunt zoeken	76%	78%	80%	83%
Wordt in de schoolbibliotheek goed geholpen	55%	53%	51%	47%

3.2 Leerjaar leerkrachten

Kijken we naar de resultaten van *leerkrachten* per leerjaar, dan valt op dat ook hier de leesfrequentie en vooral het leesplezier duidelijk afneemt in hogere leerjaren: van de leerkrachten in groep 1 vindt 83 procent het 'erg leuk' om een boek te lezen, in groep 8 maar 57 procent (Grafiek 17).¹⁶

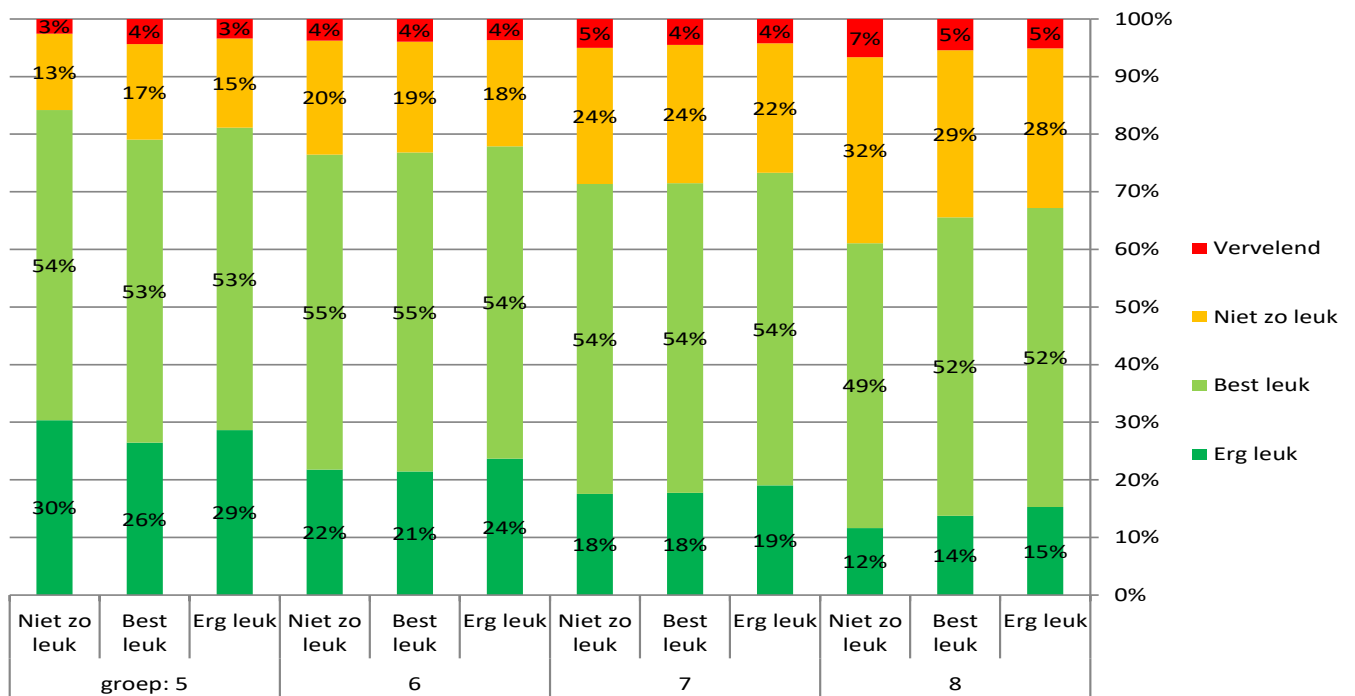
¹⁶ Deze vragen zijn voor de leerkrachten nieuw. Of de opmerkelijke resultaten verband houden met het geslacht van leerkrachten is niet na te gaan (het geslacht van leerkrachten wordt niet gevraagd).

Grafiek 17 Leesplezier en leesfrequentie van leerkrachten naar leerjaar

In groepen van leerkrachten die lezen erg leuk vinden, vinden ook iets meer leerlingen lezen erg leuk dan in groepen van leerkrachten die lezen minder leuk vinden. In groep 8, bijvoorbeeld, vindt van de leerlingen van leerkrachten die het niet zo leuk vinden een boek te lezen, 12 procent het erg leuk om in een boek te lezen, tegen 15 procent van de leerlingen van leerkrachten die het erg leuk vinden om een boek te lezen. Alleen in groep 5 is het verband niet duidelijk (Grafiek 18).¹⁷

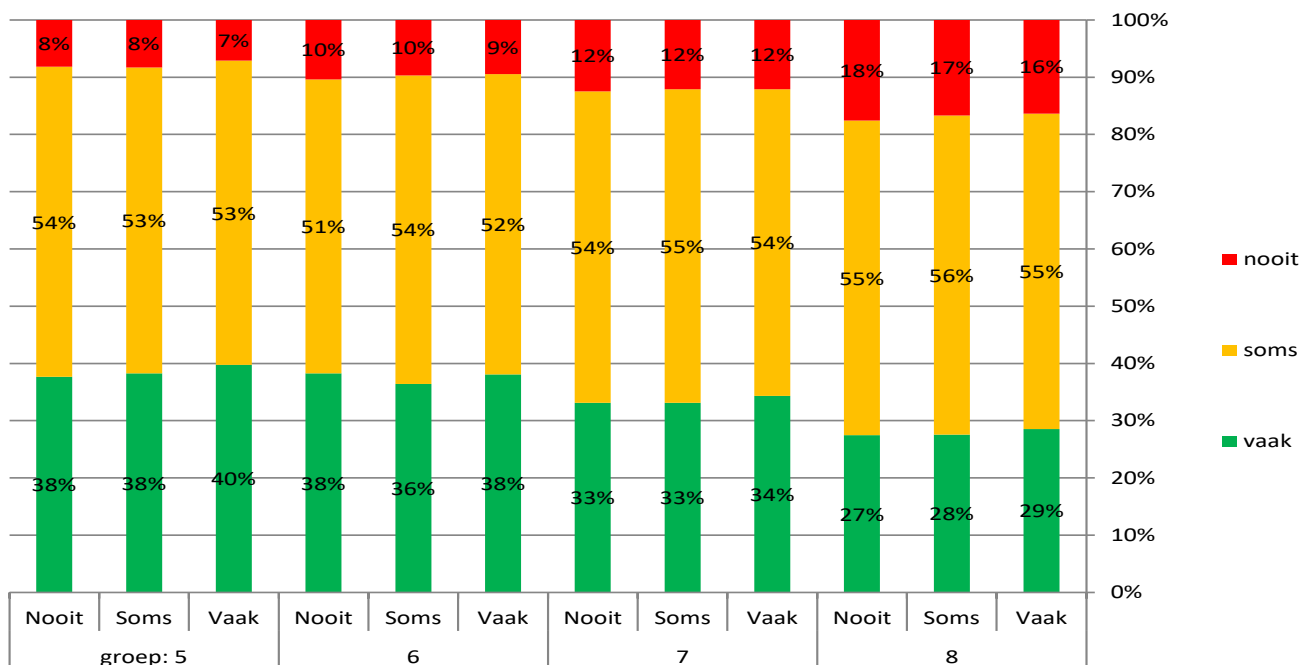
Grafiek 18 Leesplezier leerlingen naar leesplezier leerkracht, per leerjaar

¹⁷ De grafiek is uitgesplitst naar leerjaar omdat zowel leerkrachten als leerlingen in hogere leerjaren lezen minder leuk vinden, waardoor in een totaalgrafiek een vertekend beeld zou ontstaan. De groep leerkrachten die lezen 'vervelend' vinden, is te klein om in de analyse mee te nemen.

Ook bij de leesfrequentie is er een verband, zij het wat zwakker. Van de leerlingen in groep 8 van leerkrachten die thuis nooit een boek lezen, leest 27 procent vaak thuis in een boek, van de leerkrachten die thuis vaak een boek lezen, 29 procent (Grafiek 19).

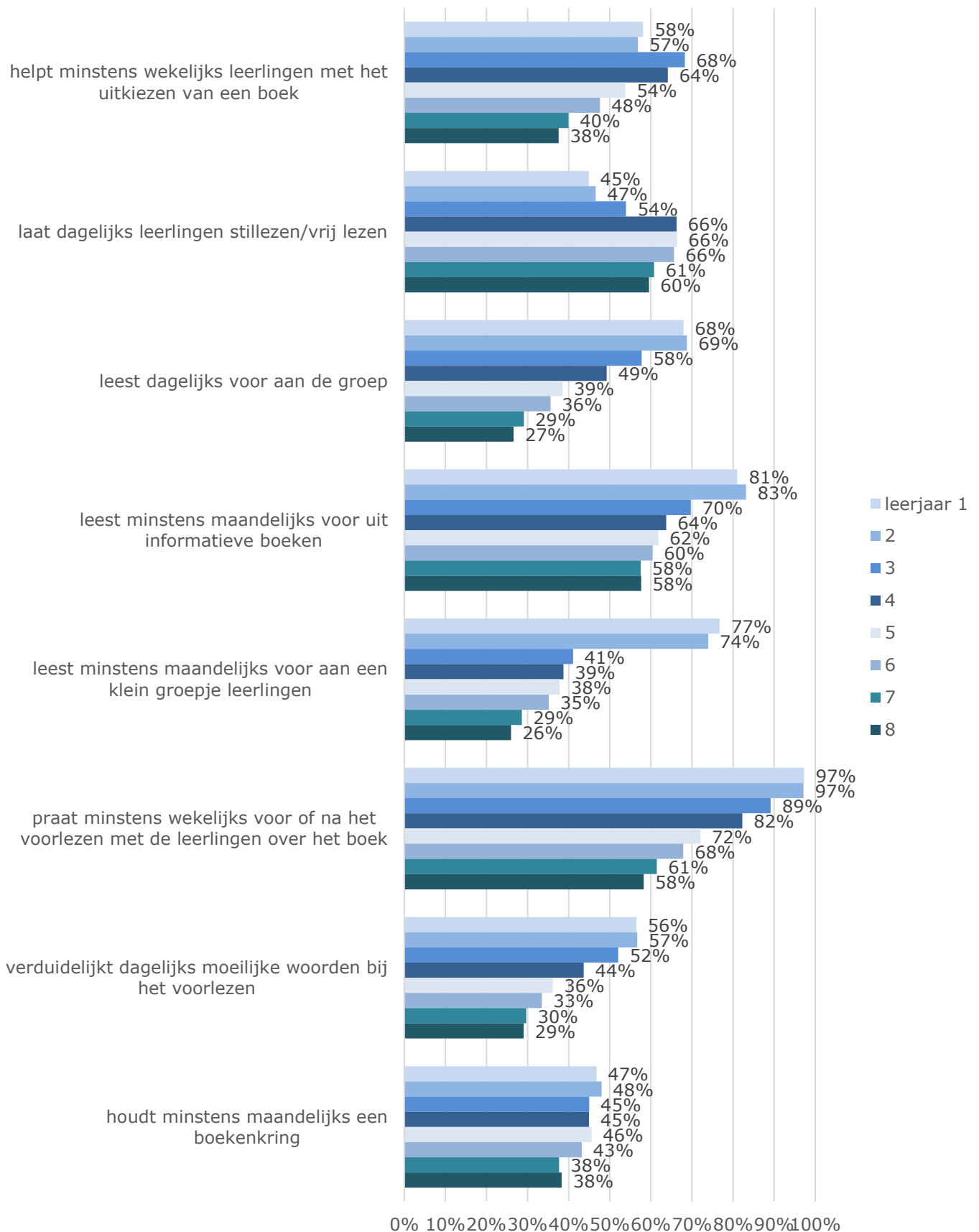
Grafiek 19 Leesfrequentie leerlingen naar leesfrequentie leerkracht, per leerjaar

Kijken we naar de *activiteiten* van de leerkrachten per leerjaar, dan zien we dat leerkrachten in hogere leerjaren veel minder vaak voorlezen en (dus) ook minder vaak voor of na het voorlezen met de leerlingen over het boek praten of moeilijke woorden verduidelijken dan in lagere leerjaren, maar ook minder vaak leerlingen helpen met het uitkiezen van een boek of een boekenkring houden. Leerlingen laten stilzeten/vrij lezen neemt toe van groep 1 tot groep 4 en daarna weer iets af (Grafiek 20).

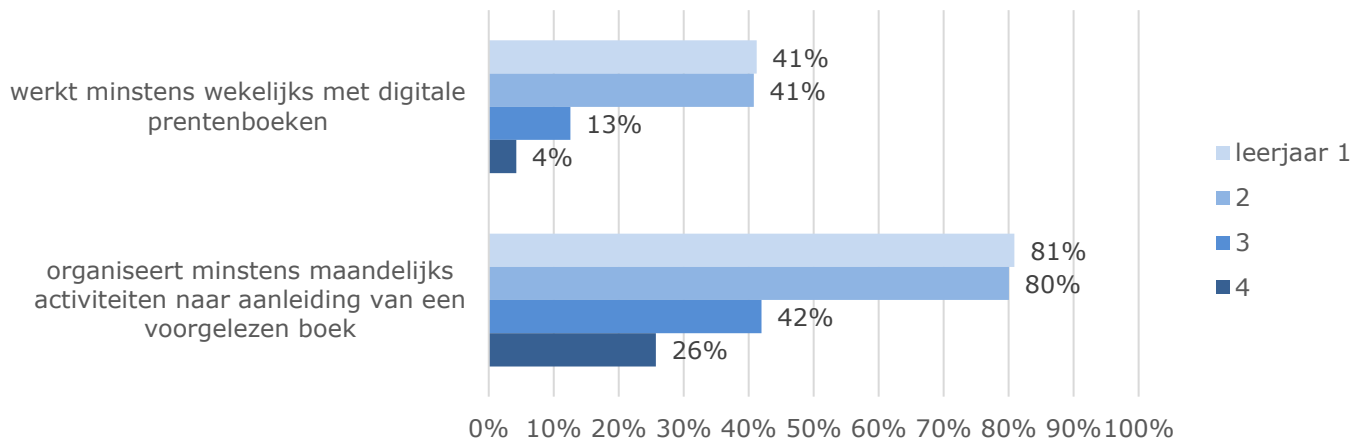

Grafiek 20 Activiteiten leerkrachten per leerjaar (1-8)

Bij de vragen over activiteiten die alleen aan leerkrachten van groep 1 tot en met 4 zijn gesteld, over werken met digitale prentenboeken en activiteiten naar aanleiding van een voorgelezen boek, zien we een reusachtige teruggang na groep 2 (Grafiek 21).

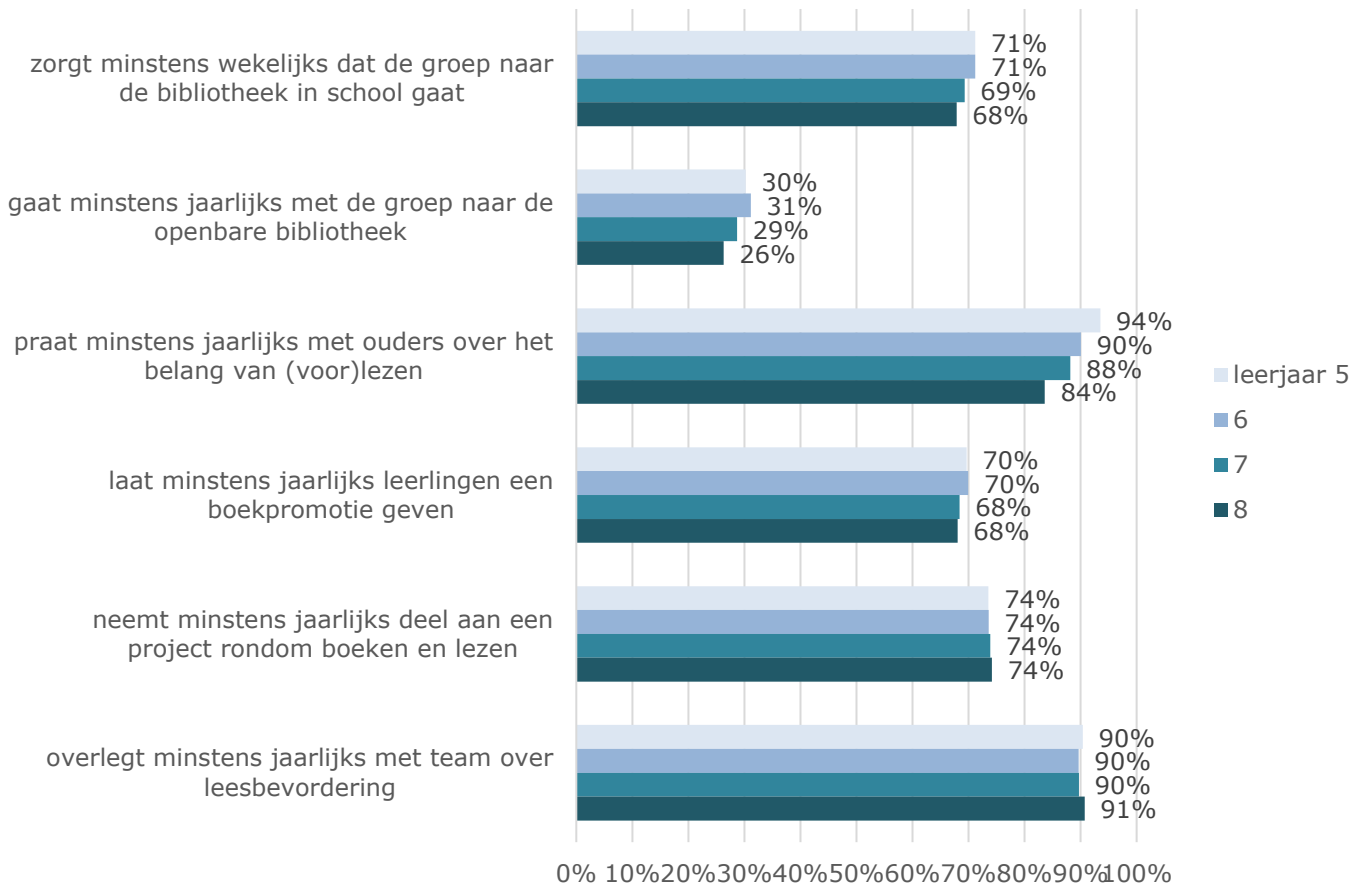
Grafiek 21 Activiteiten leerkrachten per leerjaar (1-4)

Bij de vragen die alleen vanaf groep 5 zijn gesteld, zien we dat leerkrachten in hogere groepen wat minder vaak zorgen dat de groep naar de bibliotheek in de school gaat, met de groep naar de openbare bibliotheek gaan en praten met ouders over het belang van lezen en voorlezen. Voor deelname aan projecten rond boeken en overleg binnen het team zijn er geen verschillen (Grafiek 22).

Grafiek 22 Activiteiten leerkrachten per leerjaar (5-8)

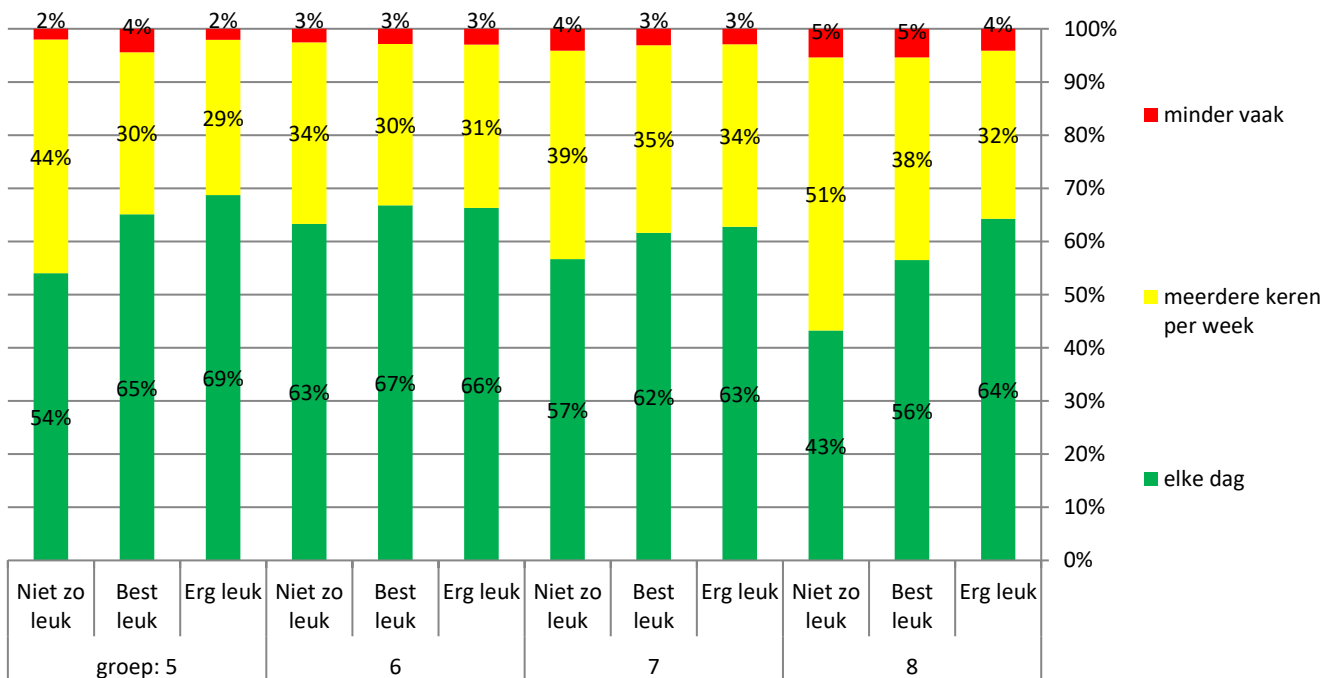
Leerkrachten die lezen zelf leuker vinden, lijken ook meer aan leesbevordering te doen. Van de leerkrachten in groep 5, bijvoorbeeld, die lezen niet zo leuk vinden, leest 24 procent elke dag voor aan de groep, van de leerkrachten die lezen erg leuk vinden 44 procent (Grafiek 23). Ook bij laten stillezen/vrij lezen in een zelfgekozen boek is er een duidelijk verband tussen de activiteit en het leesplezier van de leerkracht (Grafiek 24).¹⁸ Voor leesfrequentie van de leerkracht komt een vergelijkbaar verband naar voren met voorlezen aan de groep en laten stillezen/vrij lezen (niet in grafiek).

¹⁸ In groep 6 en groep 7 zijn de verschillen in Grafiek 24 niet significant.

Grafiek 23 'Ik lees voor aan de groep' naar leesplezier leerkracht, per leerjaar¹⁹

Grafiek 24 'Ik laat leerlingen stillezen/vrij lezen' naar leesplezier leerkracht, per leerjaar

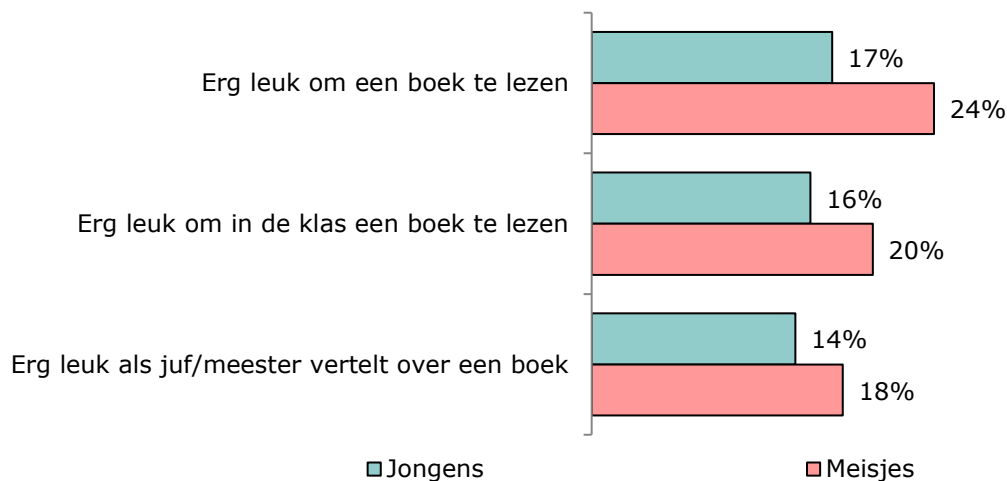
¹⁹ De groep leerkrachten die lezen 'vervelend' vinden, is te klein om in de analyse mee te nemen.

Eerder zagen we al dat leerlingen van leerkrachten die minder graag en minder vaak lezen, zelf ook wat minder graag en minder vaak lezen (zie Grafiek 17 en Grafiek 18). Of er sprake is van causale verbanden is niet vast te stellen, maar het is aannemelijk dat leesplezier van leerkrachten deels aanstekelijk werkt en deels effect heeft op leerlingen doordat enthousiaste leerkrachten meer leesbevorderende activiteiten ontplooiën.

3.3 Geslacht leerlingen

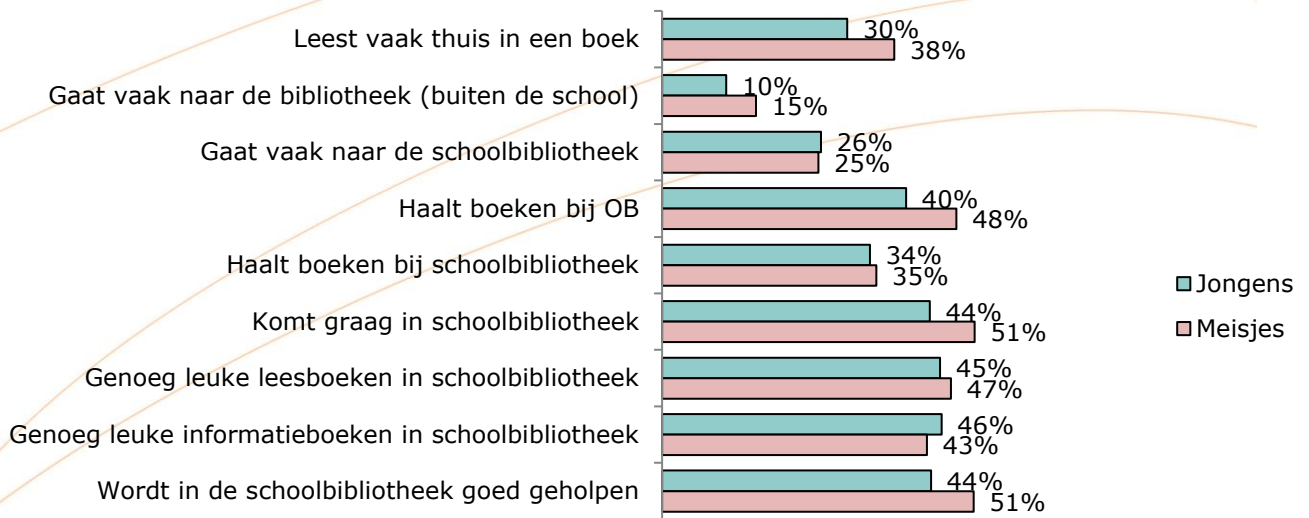
Zoals jongere leerlingen alles rond lezen veel leuker vinden dan oudere, vinden meisjes alles leuker dan jongens. Meisjes vinden het duidelijk leuker om een boek te lezen, in de klas maar vooral thuis, en vinden het ook leuker als de juf of meester over een boek vertelt (Grafiek 25). De verschillen zijn al jaren ongeveer even groot. Vergeleken met 2019 is het percentage leerlingen dat het erg leuk vindt om een boek te lezen bij jongens gedaald van 20 naar 17, bij meisjes van 29 naar 24 procent.

Grafiek 25 Verskil in leesplezier naar geslacht

Meisjes lezen ook duidelijk meer dan jongens. Meisjes lezen vaker thuis in een boek, gaan vaker naar de openbare bibliotheek, komen met meer plezier in de schoolbibliotheek en vinden iets vaker dat daar voldoende leuke leesboeken zijn en dat ze er goed worden geholpen. Jongens en meisjes komen ongeveer even vaak in de schoolbibliotheek. Jongens vinden iets vaker dat daar genoeg leuke informatieboeken zijn (Grafiek 26).

Grafiek 26 Verschil in leesgedrag en mening schoolbibliotheek naar geslacht

3.4 Provincies

Het leesplezier en de leesfrequentie van leerlingen varieert wel wat per provincie, al kwam eerder uit opeenvolgende metingen geen consistent beeld van meer en minder 'leesgrage' provincies naar voren. In 2019 lag het percentage leerlingen dat het erg leuk vindt om een boek te lezen in alle provincies ongeveer op hetzelfde niveau (23%-26%), in 2021 ook (19%-22%). Het percentage leerlingen dat thuis 'vaak' in een boek leest liep in 2019 al sterker uiteen, van 32 procent in Flevoland tot 41 procent in Utrecht en dat is ook in 2021 zo. Nu loopt het van 29 procent in Flevoland tot 38 procent in Utrecht.

Het percentage leerlingen dat – als die er is – vaak naar de bibliotheek in de school gaat, varieert van 22 procent in Friesland en Noord-Holland tot 32 procent in Limburg en 33 procent in Flevoland. Het percentage dat 'vaak' naar de bibliotheek buiten de school gaat loopt van 11 procent in Drenthe en Friesland tot 17 procent in Utrecht. In sommige provincies met een relatief hoog bezoek aan de schoolbibliotheek is het bezoek aan de openbare bibliotheek vrij laag (bijvoorbeeld in Noord-Brabant en Limburg), maar dat geldt niet overal. In Friesland ligt zowel het bezoek aan de schoolbibliotheek als aan de openbare bibliotheek bijvoorbeeld onder het gemiddelde, in Flevoland liggen beide boven het gemiddelde.

Een vergelijking tussen provincies van de activiteiten van *leerkrachten* laat aanzienlijke verschillen zien.²⁰ Opvallend is bijvoorbeeld dat leerkrachten in Limburg zeer weinig voorlezen en weinig laten stillezen, maar vaak met de groep naar de schoolbibliotheek gaan. Dat was ook bij voorgaande metingen zo. In Noord-Holland lezen leerkrachten vaak voor, maar gaan zij niet zo vaak met de groep naar de schoolbibliotheek. In

²⁰ De vergelijking is gemaakt over alle leerjaren. De verdeling van leerkrachten over de leerjaren is in alle provincies ongeveer gelijk.

Flevoland gaan leerkrachten vaak met de groep naar de schoolbibliotheek, bijna nooit naar de openbare bibliotheek (Tabel 7).

Tabel 7 Aandacht voor lezen door leerkracht per provincie (alle leerjaren)

	Leest dagelijks voor aan groep	Laat II. dagelijks stil/vrij lezen	Gaat minstens wekelijks naar schoolbibliotheek	Gaat minstens jaarlijks naar openbare bibliotheek	Houdt minstens maandelijks een boekenkring	n
Friesland	50%	60%	66%	45%	47%	1618
Groningen	50%	62%	80%	37%	46%	493
Drenthe	53%	59%	81%	34%	55%	1316
Overijssel	48%	63%	64%	34%	45%	2157
Flevoland	48%	58%	90%	18%	46%	259
Gelderland	50%	58%	74%	22%	43%	2442
Utrecht	54%	62%	65%	28%	49%	826
Noord-Holland	57%	60%	64%	42%	46%	1852
Zuid-Holland	56%	56%	67%	22%	37%	2892
Zeeland	36%	50%	57%	41%	48%	836
Noord-Brabant	43%	52%	72%	20%	39%	2592
Limburg	24%	48%	81%	17%	44%	1395
Totaal	48%	57%	70%	29%	44%	18678

Ook in de invulling van het leesbeleid op school zijn er sterke verschillen tussen de provincies, zo blijkt uit de data van de *leesconsulenten*. Zo beschikt in Drenthe 89 procent van de scholen in de Monitor over een leesplan, in Zeeland 64 procent. Het jaarlijks evalueren van dit plan gebeurt relatief het meest in Zeeland (89%), het minst in Groningen (60%). In Drenthe (2%), Utrecht (2%) en Flevoland (0%) is vrijwel geen van de schoolbibliotheken na schooltijd open, in Zeeland meer dan een kwart (28%)²¹. In Zeeland heeft een minderheid van de scholen een bibliotheek (41%), in andere provincies bijna alle²². In Limburg staat gemiddeld de grootste collectie in de schoolbibliotheek (2.657 boeken), met twee keer zo veel boeken als in Friesland (1.227) en Gelderland (1.326)²³ (Tabel 8).

²¹ Het hoge percentage schoolbibliotheken dat na schooltijd geopend is in Zeeland, wordt waarschijnlijk beïnvloed door de dubbelfunctie van schoolbibliotheken die na schooltijd als onbemande vestiging geopend zijn in Zeeuws-Vlaanderen en bij de Bibliotheek Oosterschelde.

²² In Zeeland wordt in een regio met kleine scholen collectie beschikbaar gesteld met een Bibliobus.

²³ Het gemiddeld aantal boeken in Friesland, Groningen en Overijssel is iets gedaald ten opzichte van 2019, in Zeeland sterk gestegen (van 1469 naar 2467), in de overige provincies iets gestegen.

Tabel 8 Leesbevorderingsplan en collectie per provincie

	Beschikt over leesplan	Evalueert jaarlijks het leesplan*	Bibliotheek in de school	Schoolbibliotheek open na schooltijd*	Gemiddeld aantal boeken in collectie van schoolbibliotheek*	n
Friesland	64%	78%	86%	22%	1227	177
Groningen	65%	60%	100%	12%	1809	64
Drenthe	89%	82%	95%	2%	2077	146
Overijssel	85%	75%	93%	12%	1547	161
Flevoland	80%	52%	100%	0%	2236	30
Gelderland	74%	82%	94%	10%	1326	239
Utrecht	84%	81%	88%	2%	1897	75
Noord-Holland	80%	82%	99%	7%	2045	162
Zuid-Holland	78%	75%	91%	11%	1855	253
Zeeland	64%	89%	41%	28%	2078	110
Noord-Brabant	70%	81%	92%	14%	2467	193
Limburg	73%	81%	98%	19%	2657	113
Totaal	75%	79%	90%	11%	1443	1723

*indien leesplan/schoolbibliotheek aanwezig.

Deels vanwege het relatief beperkte aantal scholen in de data voor sommige provincies, schommelen de resultaten over de jaren, maar in grote lijnen wijkt het huidige beeld niet sterk af van dat van vorig jaar.

4 Bouwstenen en uitkomsten

Op scholen met een ruime collectie boeken in een vaak geopende bibliotheek, een goed ontwikkeld leesplan en vooral diverse ingeroosterde leesbevorderende activiteiten, doen leerkrachten meer aan leesbevorderende activiteiten dan op scholen die minder hoog scoren op die bouwstenen van de Bibliotheek op school. Bij leerkrachten die meer aan leesbevorderende activiteiten doen, liggen het gemiddelde leesplezier, de leesfrequentie en het bibliotheekbezoek van hun leerlingen hoger dan bij leerkrachten die er minder aan doen. Dit blijkt uit de onderlinge samenhang van de data van 2021 van de leerlingen, hun leerkrachten en de leesconsulenten van hun scholen. De samenhangen tussen de bouwstenen op schoolniveau en de activiteiten van de leerkrachten zijn wat zwakker dan in 2019.

4.1 De bouwstenen van de Bibliotheek op school en de data van de Monitor

De Monitor de Bibliotheek op school is vooral bedoeld voor bibliotheken en scholen om de activiteiten op school en het leesgedrag en leesplezier van leerlingen in kaart te brengen en te volgen. Omdat niet alle basisscholen in Nederland meedoen aan de Bibliotheek op school en de Monitor weinig scholen telt die niet met de Bibliotheek aan leesbevordering werken, kunnen we geen goede vergelijking maken tussen scholen die 'meedoen' en scholen die 'niet meedoen'. Maar we kunnen wel kijken naar verschillen tussen scholen die veel doen en scholen die minder doen en naar het mogelijke effect van bepaalde activiteiten.

In het algemene model van de Bibliotheek op school verloopt het effect van de interventie op het lezen van de leerlingen vooral via de activiteiten van de leerkracht in de klas (Figuur 1).

Figuur 1 Algemeen interventiemodel de Bibliotheek op school

De aanpak de Bibliotheek *op school* bestaat uit zeven samenhangende bouwstenen. Deze bouwstenen worden hieronder kort beschreven, met daarbij de ideaaltypische invulling ervan. In de praktijk zijn de bouwstenen flexibel. De uitvoerende Bibliotheek en de participerende school bepalen samen welke bouwstenen ze invoeren (kolom 1), en op welke wijze ze er invulling aan geven (kolom 2).

Tabel 9 **Bouwstenen de Bibliotheek *op school***

Bouwstenen	Invulling bouwstenen
Netwerk & beleid Op strategisch niveau samenwerken met belanghebbende partners in een leesbevorderingsnetwerk, waarbij doelen worden geborgd in beleid.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Visie en doelen worden vastgelegd in de vorm van een samenwerkings- en dienstverleningsovereenkomst voor ten minste één jaar. Idealiter behelst deze een periode van minstens 3 jaar. 2. Leesbevordering staat structureel op de agenda van gemeentelijke en provinciale overleggen over educatie. 3. Er zijn lokale en provinciale overleggen met onder meer culturele en onderwijsorganisaties rond het thema leesbevordering (zogenaamde leesbevorderingsnetwerken).
Monitor Organiseren van kwalitatief en kwantitatief (monitor)onderzoek om inzicht te geven in de opbrengsten van de tactische samenwerking, en om de resultaten te koppelen aan het (voor)lees- en mediaplan.	De monitor dBos wordt elk jaar ingevuld door alle leerlingen en leerkrachten van de school en door de leesconsulent van de bibliotheek. Op basis van de resultaten wordt het leesplan op- dan wel bijgesteld.
Expertise Organiseren van deskundigheidsbevordering (m.b.v. opleidingen, handleidingen en instructies, congressen, onderzoeksrapporten) voor bibliotheekpersoneel en partners uit het netwerk. De expertise is in ieder geval gericht op het verbeteren van de (voor)leescultuur in de kinderopvang, op school en thuis.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De school heeft voor een vast aantal uren per week de beschikking over een leesconsulent van de bibliotheek (2-6 uur, afhankelijk van de grootte van de school). Deze heeft de opleiding Leesconsulent de Bibliotheek <i>op school</i> succesvol afgerond. 2. De school levert voor 80 taakuren per schooljaar een leescoördinator. Deze heeft de basisopleiding voor leescoördinatoren (de training Open Boek) succesvol afgerond. De leescoördinator heeft 2 taakuren per week, en volgt twee keer per jaar bijscholing in het leescoördinatorennetwerk. Er worden bij voorkeur op elke school twee leescoördinatoren aangesteld.
(Voor)lees- en mediaplan Op tactisch niveau samenwerken volgens een doelgerichte planmatige leesbevorderingsaanpak.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het lees- en mediaplan wordt ingevuld volgens het format op de website www.leesplan.nl. 2. De visie, doelen en het jaarprogramma worden (mede) gebaseerd op de resultaten en inzichten uit de Monitor de Bibliotheek <i>op school</i>.
Leesomgeving & Collectie Aanbieden van een kwalitatief hoogstaande, op de doelgroep toegesneden en actuele collectie (digitaal en fysiek), een aantrekkelijke leesomgeving in de vorm van een boekenhoek of schoolbibliotheek, plekken om rustig (voor) te lezen en professionele intermediairs.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De bibliotheek levert een collectie (of collectieadvies) op maat van minimaal 5 boeken per leerling aan de school. Elk jaar wordt 10% van de collectie vernieuwd. De collectie is optimaal bij 8 boeken per leerling. 2. De meubels en boekenkasten in de bibliotheek lenen zich ervoor om boeken frontaal te laten zien. 3. De schoolbibliotheek is binnen én buiten schooltijd open, leerlingen kunnen de boeken mee naar huis nemen, 4. leerlingen hebben toegang tot de collectie e-books en luisterboeken via de online Bibliotheek. 4. De leesconsulent beheert de schoolbibliotheek en stuurt de (vrijwillige) bibliotheekouders aan.
Digitale diensten Creëren en actief inzetten van digitale ondersteunende diensten voor de intermediair (inclusief ouders), zoals een website voor professionals of een ouderwebsite, en voor de kinderen, zoals jeugdbibliotheek.nl. Digitale diensten ondersteunen andere bouwstenen.	<ol style="list-style-type: none"> 1. De boekencollectie in de schoolbibliotheek is gekoppeld aan een uitleensysteem. 2. Kinderen kunnen via het digitale portaal van het uitleensysteem boeken zoeken en lenen. Hun uitleningen worden geregistreerd.
Activiteiten Dagelijks aandacht voor (voor)lezen en organiseren van activiteiten (ook voor ouders) rondom leesbevordering en leescultuur, waaronder aansluiten bij jaarlijks terugkerende landelijke leesbevorderingscampagnes.	De school ruimt op het lesrooster dagelijks ten minste 15 minuten in voor leesbevordering: vrij lezen / voorlezen / praten over boeken, waar mogelijk in combinatie met leesbevorderingscampagnes en auteursbezoeken. Idealiter gaat het om 30 minuten per dag.

De data in de Monitor kunnen we gebruiken om te kijken in hoeverre een school voldoet aan de ideaaltypische invulling van de Bibliotheek *op school* (behalve voor de bouwstenen 'Netwerk & beleid' en 'Monitor'). Er is daartoe per bouwsteen gekeken welke vragen uit de Monitor de meest geschikte indicatoren vormen, welke antwoorden het meest overeenkomen met het de Bibliotheek *op school* -ideaal en waarop deze effect zouden kunnen hebben. Daarbij worden, overeenkomstig het algemene model uit Figuur 1, de 'input' op het niveau van de school en de samenwerking met de Bibliotheek onderscheiden van de 'mediërende uitkomsten' op het niveau van de leerkrachten. De link tussen de bouwstenen en de data van de Monitor op het niveau van de school en de bibliotheek is weergegeven in Tabel 10. De gegevens over de invulling van de bouwstenen op dit niveau zijn afkomstig uit de vragenlijst voor de leesconsulenten (LC).

Tabel 10 Bouwstenen dBos en data MdBos – input: schoolbeleid

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Expertise	LC10 ²⁴ Betaalde uren leesconsulent per week voor school, op school zelf en elders (hoe meer, hoe beter) LC12 Aantal taakuren leescoördinatoren per week (advies: 2 uur voor elke 200 leerlingen) LC13 Activiteiten leesconsulent (<i>score</i> 3 activiteiten met het team, 2 activiteiten met ouders, 1 activiteiten met leerlingen)
Leesplan	LC13 Activiteiten leesconsulent: beleid opstellen LC14 Activiteiten leescoördinator: inplannen leesbevorderingsactiviteiten in afstemming met taal- en lesmethodes, beleid opstellen LC15 Leesplan aanwezig LC16 Jaarlijkse evaluatie leesplan
Collectie	LC3 Aantal boeken schoolbibliotheek per leerling LC6 Aantal openingsuren schoolbibliotheek per week LC14 Activiteiten leescoördinator: beheren boekenbudget
Activiteiten school	LC17 Aantal verschillende activiteiten (stillezen/vrij lezen, voorlezen, boekenkring/boekintroductie) ingeroosterd voor meer dan 0 uren per week. LC18 Participatie in leesbevorderingscampagnes (2 is de norm)

De invulling van de bouwstenen op het niveau van de school heeft volgens het model van de Bibliotheek *op school* (Figuur 1) effect op de leesbevorderende activiteiten van leerkrachten. Dit noemen we een 'mediërende variabele', omdat deze activiteiten aan de ene kant worden beïnvloed door de 'input' op het niveau van de school en aan de andere kant invloed hebben op het leesplezier en leesgedrag van de leerlingen. De activiteiten van de leerkracht kunnen we volgen met de vragenlijst voor leerkrachten (LK) (Tabel 11).

Tabel 11 Bouwstenen de Bibliotheek *op school* en data Monitor – mediërende variabele: activiteiten leerkrachten

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Activiteiten LK	LK3 Frequentie activiteiten leerkracht (<i>score</i> 3 stillezen/vrij lezen, voorlezen, boekenkring, 2 project rondom boeken en lezen, boekpromotie laten geven, leerlingen helpen boek uitkiezen, rond voorlezen praten over boek, moeilijke woorden uitleggen, 1 met ouders praten over het belang van (voor)lezen, met de groep naar de schoolbibliotheek en openbare bibliotheek) LK5 Gebruik van andere boeken dan methodeboeken bij wereldoriënterende onderwerpen

²⁴ LC: vragenlijst leesconsulent. LK: vragenlijst leerkracht. LL: vragenlijst leerling.

De 'uitkomstmaten' voor de Bibliotheek *op school* hebben betrekking op leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van de leerlingen, op basis van de vragenlijst voor leerlingen (LL) (Tabel 12).

Tabel 12 de Bibliotheek op school en data Monitor – uitkomstmaten: leesfrequentie en leesplezier leerlingen

Uitkomstmaten	Operationalisering MdBos
Leesplezier algemeen	LL4 Hoe vind je het om een boek te lezen?
Leesplezier op school	LL11a Als ik in de klas in een boek lees vind ik dat meestal...
Leesgedrag thuis	LL5 Hoe vaak lees je thuis in een boek?
Bezoekfrequentie bibliotheek	LL10 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek buiten de school? LL13 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek in school?

Met de bouwstenen van de Bibliotheek *op school* als uitgangspunt is een nadere analyse uitgevoerd op de data van de Monitor over 2021. Daarin zijn de antwoorden meegenomen van alle leesconsulenten en leerlingen en leerkrachten vanaf groep 5, voor scholen waarvoor data van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten beschikbaar zijn. Deze zijn aan elkaar gekoppeld. De antwoorden van de leerlingen kunnen we zo bekijken in het licht van de antwoorden van hun leerkrachten en van de leesconsulent voor hun school, en de antwoorden van de leerkrachten in het licht van de antwoorden van hun leesconsulent.²⁵

Om te toetsen of er verbanden zijn tussen de invulling van de bouwstenen op schoolniveau (input), de leesbevorderende activiteiten van leerkrachten (mediërende variabele) en leesgedrag en leesplezier van de leerlingen (uitkomsten), is gekeken naar de correlaties tussen de indicatoren. Simpel gezegd drukt de correlatie uit in hoeverre een hoge score op de ene indicator samenhangt met een hoge score op de andere indicator.²⁶

4.2 Bouwstenen en activiteiten van de leerkracht

- *Scoren scholen die het relatief goed doen op de ene inputbouwsteen, ook relatief goed wat op andere inputbouwstenen?*
 - *Ten dele.*

De vier bouwstenen uit de input – Collectie, Expertise, Leesplan en Activiteiten (zie Tabel 10) – hangen voor een deel positief samen met elkaar. Dat wil zeggen dat scholen die relatief goed scoren op een bouwsteen, doorgaans ook relatief goed scoren op de andere. Collectie hangt alleen samen met Leesplan. Expertise hangt positief samen met twee andere: Leesplan en Activiteiten. Leesplan hangt positief samen met de

²⁵ Bijna alle indicatoren voor de 'input' (Tabel 10) en de mediërende variabelen (Tabel 11) zijn opgebouwd uit verschillende vragen uit de Monitor. Bij de analyse is daarom gebruik gemaakt van gestandaardiseerde scores (z-scores). Dat betekent dat een school of leerkracht die - uitgaand van 'het ideaal' van de Bibliotheek *op school* – sterk positief afwijkt van het gemiddelde in de Monitor, een hoge positieve score krijgt op deze indicator, een school of leerkracht die gemiddeld scoort een score rond 0, en een school of leerkracht die minder goed voldoet aan het ideaalbeeld dan de meeste andere een negatieve score.

²⁶ De samenhangen tussen de variabelen wordt uitgedrukt met behulp van de statistische correlatie (R), die kan variëren van 0 tot 1. Een correlatie van 0 zou betekenen dat er geen enkele samenhang is tussen twee scores, een maximale correlatie (R = 1) dat de twee cijfers volledig samenhangen. Het ene cijfer is dan perfect te voorspellen of 'verklaren' op basis van het andere.

andere drie: Collectie, Expertise en Activiteiten. Activiteiten hangt samen met Expertise en Leesplan. De positieve verbanden tussen Leesplan en Activiteiten zijn het sterkst.

- *Scoren scholen die het relatief goed doen op de inputbouwstenen, ook relatief goed wat betreft activiteiten van leerkrachten (mediërende variabele)?*

Ja, ten dele.

Van de vier bouwstenen op het niveau van de school (zie Tabel 10) hebben – in oplopende mate - Collectie, Leesplan en Activiteiten een kleine maar significante positieve correlatie met de activiteiten van de leerkracht (de mediërende variabele). Dat betekent dat op scholen die relatief hoog scoren op die bouwstenen, leerkrachten vaak relatief hoog scoren op leesbevorderende activiteiten. Tussen Expertise en de activiteiten van de leerkracht is er geen significante samenhang. In onderstaande tabel zijn de significante verbanden²⁷ groen aangegeven, met de sterkte van de correlatie in de cel (Tabel 13).

Tabel 13 Samenhang inputbouwstenen – mediërende variabelen²⁸

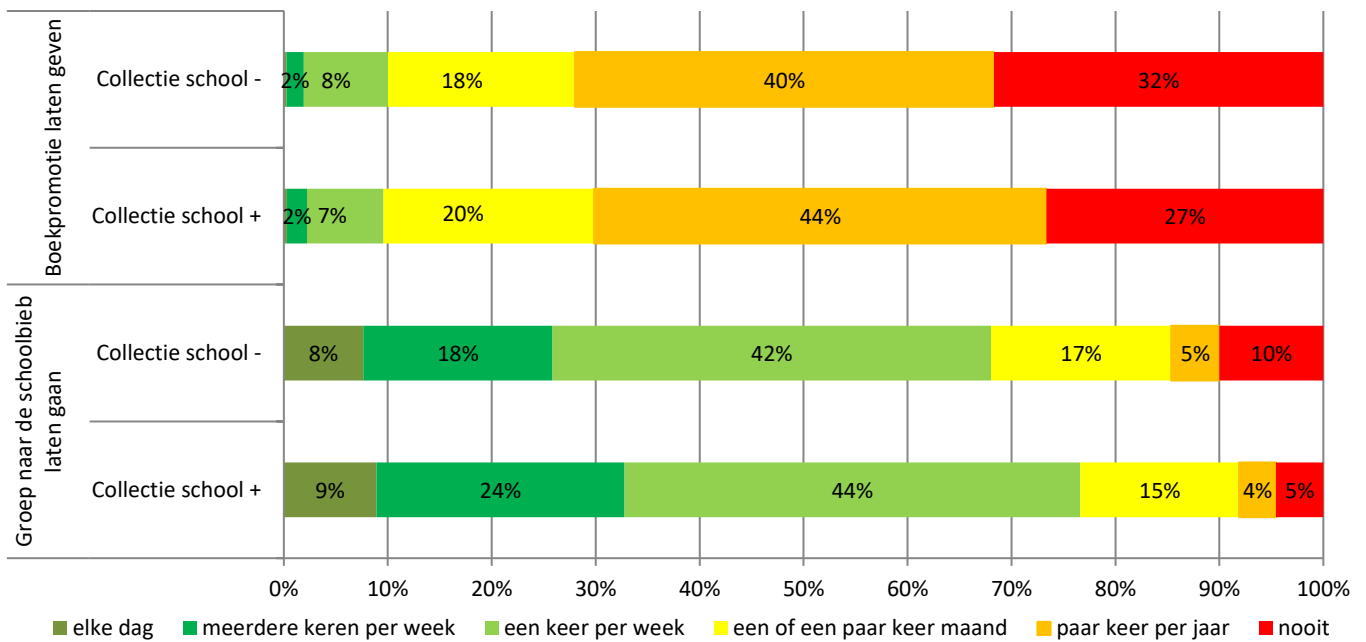
mediërende variabelen	inputbouwstenen			
	Collectie	Expertise	Leesplan	Activiteiten
Activiteiten LK	.05		.07	.09

Om de correlaties te illustreren, worden in onderstaande grafieken de resultaten van vragen die zijn opgenomen in de mediërende variabele Activiteiten leerkracht vergeleken voor scholen die beter dan gemiddeld (+) en scholen die slechter dan gemiddeld (-) scoren op de **Collectie** op school. Het betreft in de illustraties de vragen binnen de Activiteiten van de leerkracht die duidelijk samenhangen met de score van de school op Collectie. Op scholen die minder goed voldoen aan het ideaaltipe van de Bibliotheek *op school* voor de Collectie dan het gemiddelde van alle scholen in de Monitor, laat 28 procent van de leerkrachten in groep 5-8 de leerlingen minstens maandelijks een boekpromotie geven, op scholen die bovengemiddelde scoren op het beleid rond het leesplan 30 procent. Bij het maandelijks naar de bibliotheek in de school laten gaan van de groep is het verschil 85%-92% (Grafiek 27).

²⁷ Alle getoonde correlaties zijn significant ($p < .05$).

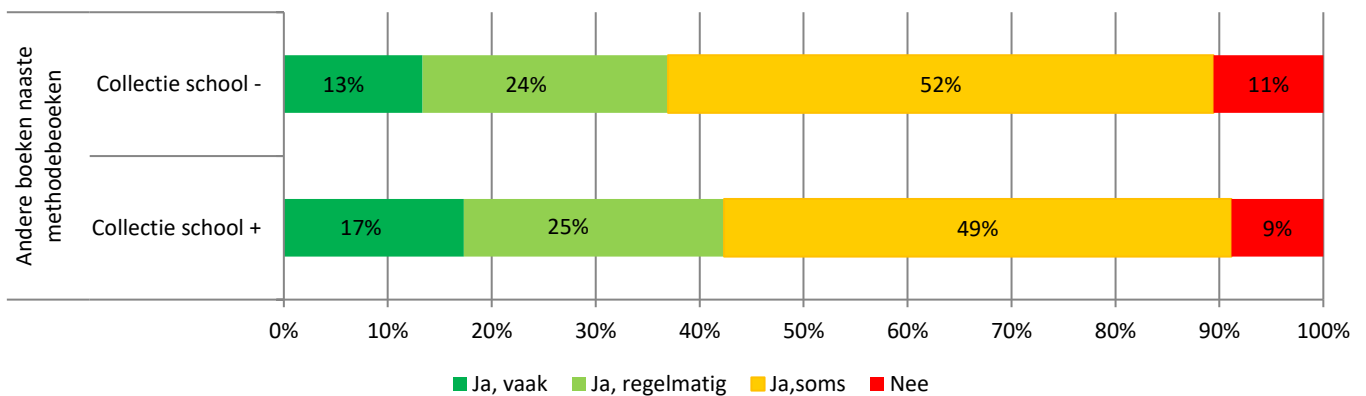
²⁸ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de school en de *gemiddelde* scores van hun leerkrachten en leerlingen, voor de 1723 scholen waarvoor gegevens van de school (vragenlijst leesconsulent), hun 5641 leerkrachten (vragenlijst leerkrachten) en hun 96219 leerlingen en hun ouders (vragenlijst leerlingen) beschikbaar zijn.

Grafiek 27 Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Collectie school - 1

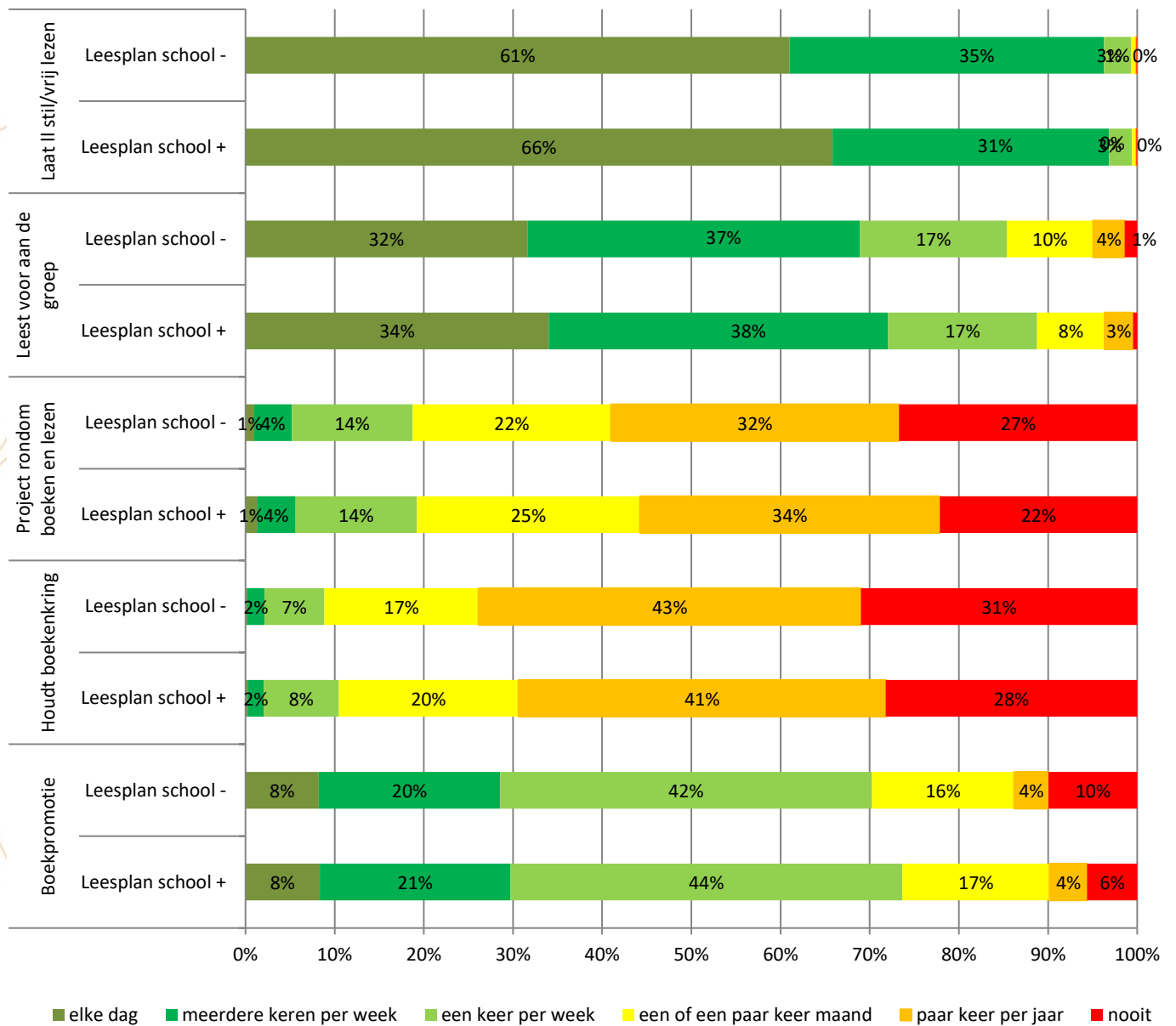
Op scholen met een bovengemiddelde score op de Collectie, maken leerkrachten bij wereldoriënterende onderwerpen ook duidelijk vaker gebruik van andere boeken naast de methodeboeken dan op scholen die minder goed score op de Collectie (Grafiek 28).

Grafiek 28 Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Collectie school - 2

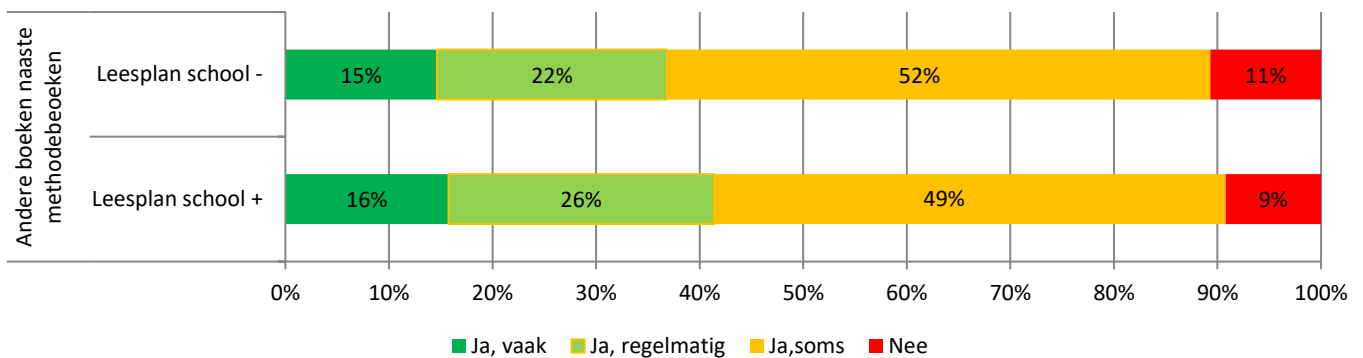

Vergelijken we scholen die goed en scholen die minder goed scoren op het **Leesplan**, dan zien we meer duidelijke verschillen bij de Activiteiten van de leerkrachten. Zo laat op goed scorende scholen 66 procent van de leerkrachten leerlingen dagelijks stillezen/vrij lezen, op minder goed scorende scholen 61 procent (Grafiek 29 en Grafiek 30).

Grafiek 29 Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Leesplan school - 1

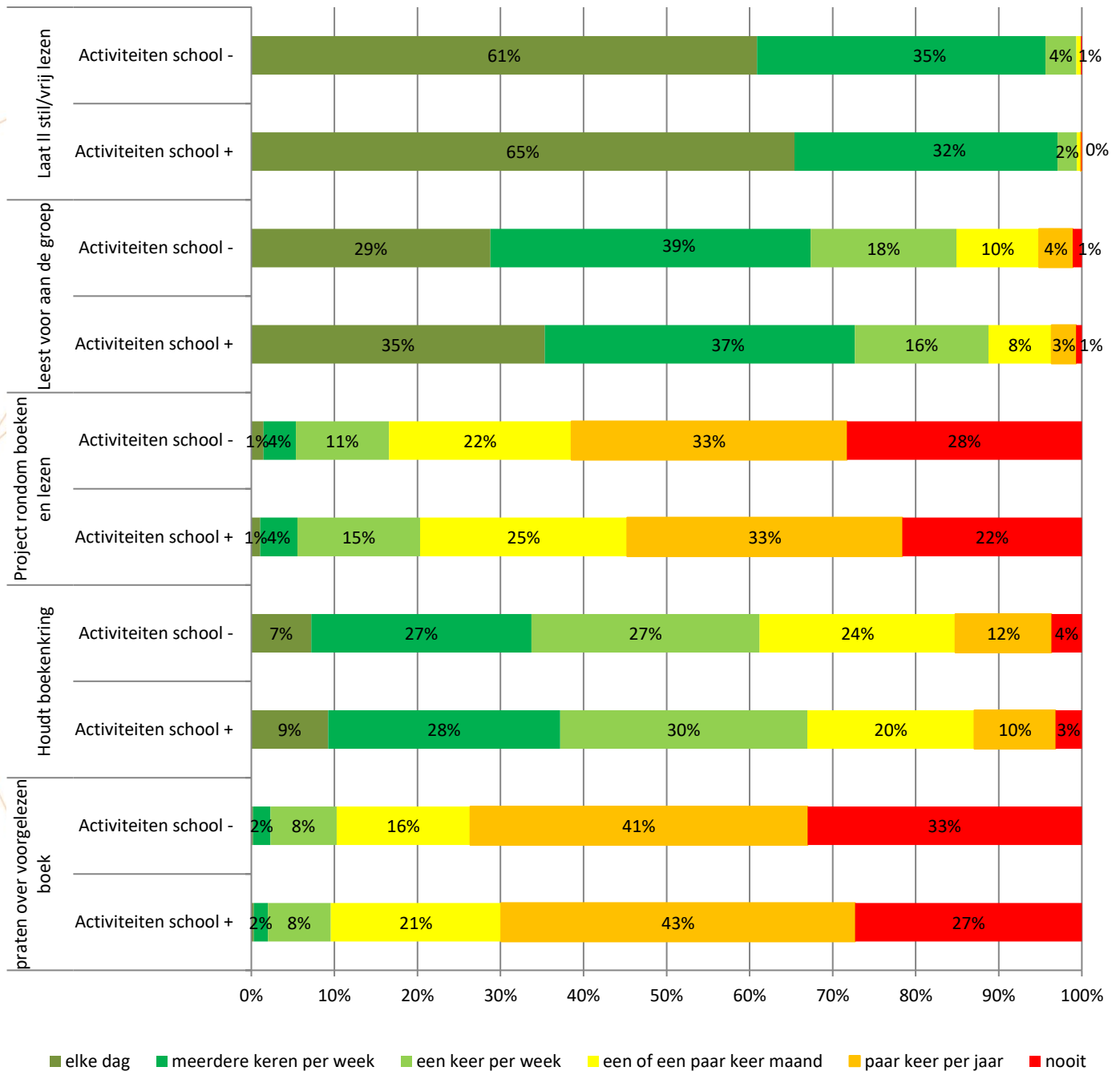
Grafiek 30 Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Leesplan school - 2

Tussen scholen die goed en scholen die minder goed scoren op de bouwsteen **Activiteiten** (ingeroosterde activiteiten en deelname aan campagnes) zijn de verschillen in activiteiten van de leerkracht het duidelijkst. Zo leest van de leerkrachten op hoger scorende scholen 35 procent dagelijks voor aan de groep, op lager scorende scholen 31 procent (Grafiek 31).

Grafiek 31 Activiteiten leerkracht (groep 5-8) naar score Activiteiten school - 1

4.3 Uitkomst: leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek leerlingen

- *Scoren leerlingen van scholen die het relatief goed doen op de inputbouwstenen, relatief goed op de uitkomstvariabelen?*
 - *In beperkte mate: bezoek aan de schoolbibliotheek hangt positief samen met alle vier bouwstenen op schoolniveau. Leesplezier in de klas en bezoek aan de openbare bibliotheek hangen licht positief samen met het Leesplan. Algemeen*

leesplezier en leesfrequentie thuis hangen met geen van de inputbouwstenen samen.

Kijken we voor de uitkomst wat betreft leesplezier, leesfrequentie en bezoek aan de bibliotheek van leerlingen eerst naar de samenhang met de bouwstenen van de Bibliotheek op school **op schoolniveau**, dan valt op dat de inputbouwstenen vooral een duidelijk positief verband hebben met bezoek aan de bibliotheek op school (Tabel 14).

Tabel 14 Samenhang schoolbeleid (inputbouwstenen) – leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek leerlingen (uitkomstmaten)²⁹

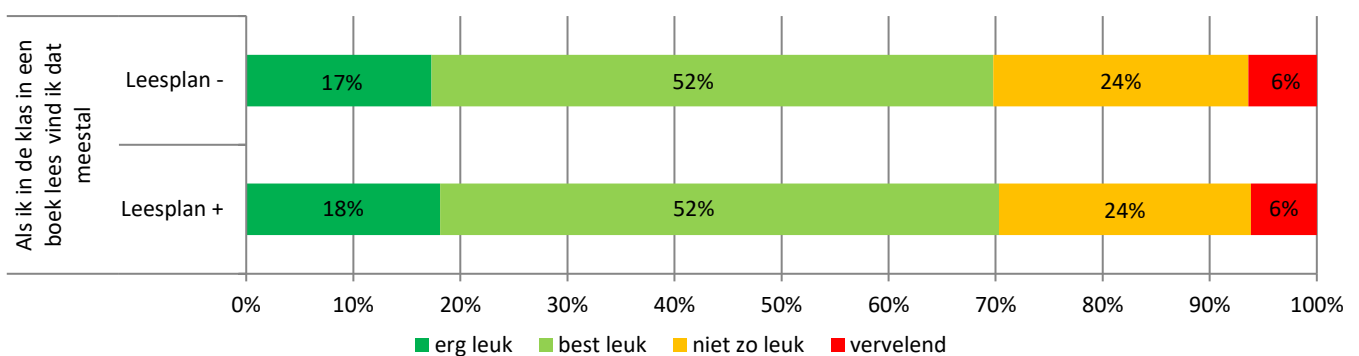
uitkomstmaten	inputbouwstenen			
	Collectie	Expertise	Leesplan	Activiteiten
Leesplezier algemeen				
Leesplezier in de klas			.06	
Leesfrequentie thuis				
Bezoekfrequentie openbare bibliotheek			.05	
Bezoekfrequentie schoolbibliotheek	.29	.06	.11	.11

Voor de significante verbanden uit bovenstaande tabel, laten we hieronder in grafieken zien wat dit betekent.

Leesplezier in de klas

Het algemene leesplezier van leerlingen in groep 5-8 hangt met geen van de bouwstenen op schoolniveau duidelijk samen. Het leesplezier in de klas hangt samen met de bouwsteen Leesplan: op scholen die bovengemiddeld scoren op het Leesplan, vinden iets meer leerlingen het erg leuk om in de klas in een boek te lezen dan op andere scholen (Grafiek 32).

Grafiek 32 Leesplezier in de klas naar Leesplan school (groep 5-8)

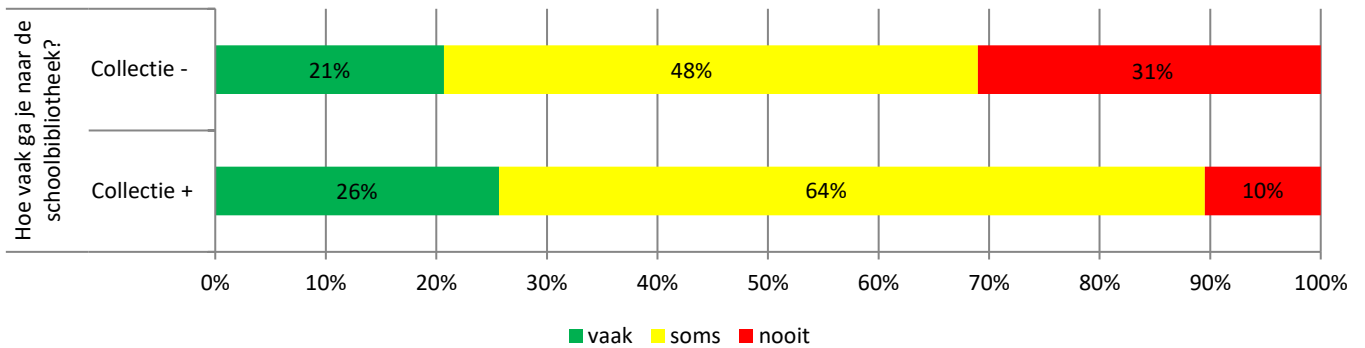
Bibliotheekbezoek

Leerlingen op scholen met een hoge score op Leesplan, gaan iets vaker naar de openbare bibliotheek (69% soms of vaak) dan leerlingen op andere scholen (68% soms

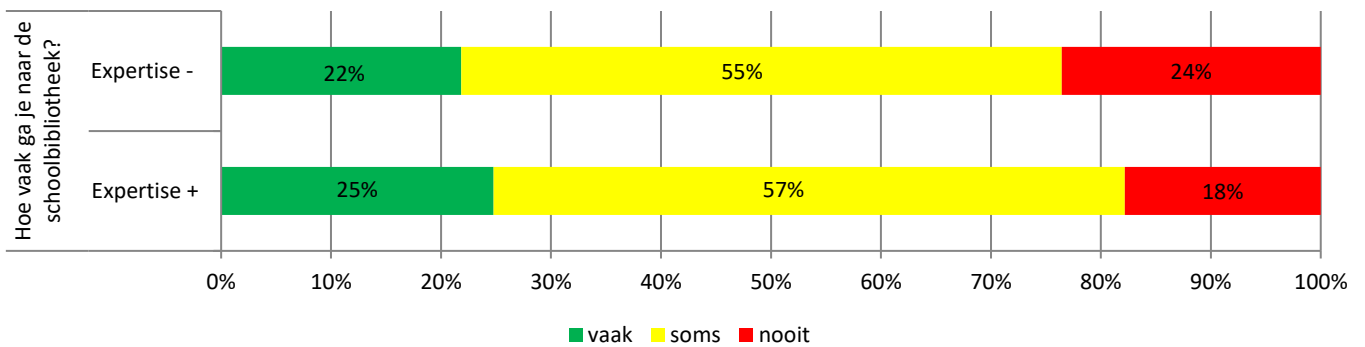
²⁹ Zie vorige voetnoot.

of vaak), maar de verschillen zijn zeer klein (niet in Grafiek). Voor bezoek aan de bibliotheek in school zijn de verschillen wel duidelijk (Grafiek 33 - Grafiek 36).³⁰

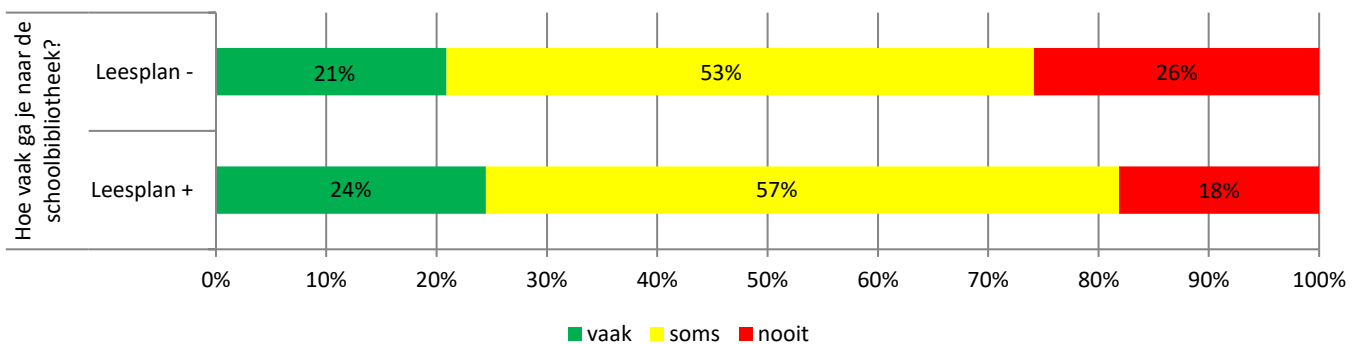
Grafiek 33 Bezoek bibliotheek naar Collectie school (groep 5-8)

Grafiek 34 Bezoek bibliotheek naar Expertise school (groep 5-8)

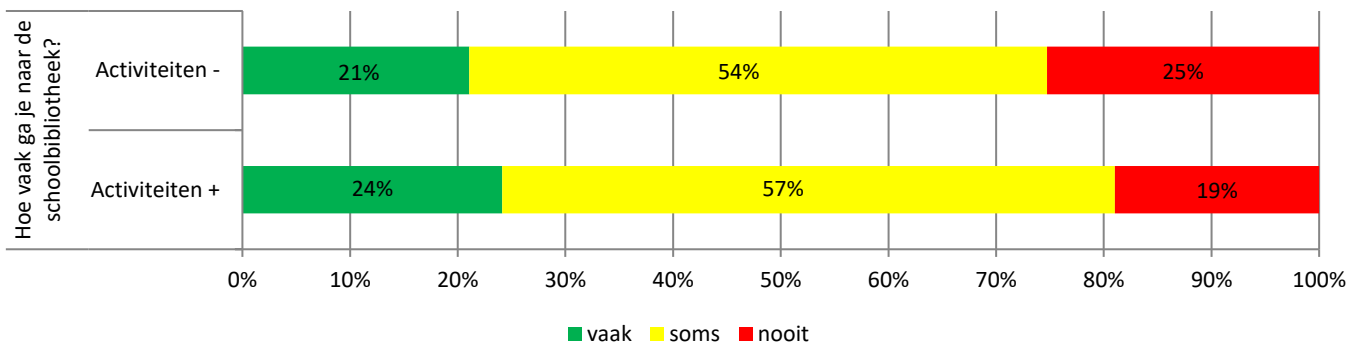

Grafiek 35 Bezoek bibliotheek naar Leesplan school (groep 5-8)

³⁰ Voor leerlingen op scholen zonder een schoolbibliotheek, is het antwoord hier op 'nooit' gezet.

Grafiek 36 Bezoek bibliotheek naar Activiteiten school (groep 5-8)

- *Scoren leerlingen van leerkrachten die relatief veel aan leesbevorderende activiteiten doen, gemiddeld hoger op leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek?*
 - ✓ *Ja, elk van de vier uitkomstmaten hangt samen met de activiteiten van de leerkracht.*

Kijken we welke relaties er zijn tussen de **Activiteiten van de leerkracht** en leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van de leerlingen, dan zien we bij elke van de uitkomstvariabelen een beperkte maar significante positieve samenhang (Tabel 15).

Tabel 15 **Samenhang Activiteiten leerkracht (mediërende variabele) – leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoekleerlingen (uitkomstmaten)**³¹

Uitkomstmaten	Mediërende variabele
	Activiteiten LK
Leesplezier algemeen	.13
Leesplezier klas	.14
Leesfrequentie thuis	.09
Bezoekfrequentie openbare bibliotheek	.09
Bezoekfrequentie schoolbibliotheek	.06

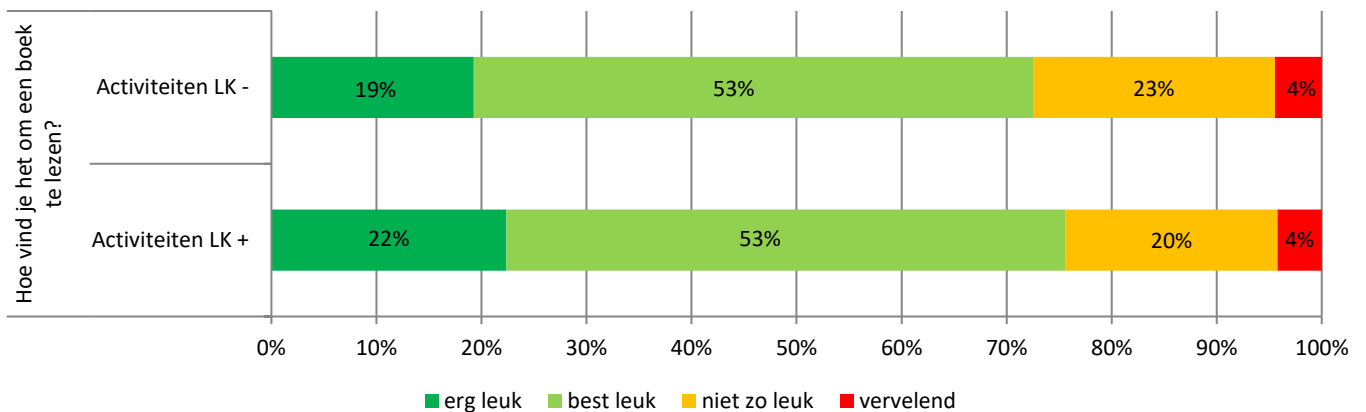
Hierna worden voor de vier uitkomstmaten de belangrijkste samenhangen toegelicht en met een grafiek geïllustreerd.

Leesplezier algemeen

Het algemene leesplezier van leerlingen in groep 5-8 hangt samen met de activiteiten van hun leerkracht: van de leerlingen van leerkrachten die relatief veel doen aan leesbevordering, vindt 22 procent lezen erg leuk, bij leerkrachten die minder doen 19 procent (Grafiek 37).

³¹ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de leerkracht en de *gemiddelde* scores van hun leerlingen, voor de 5530 leerkrachten waarvoor gegevens van de school (vragenlijst leesconsulent), de leerkrachten (vragenlijst leerkrachten) en hun leerlingen en hun ouders (vragenlijst leerlingen) beschikbaar zijn.

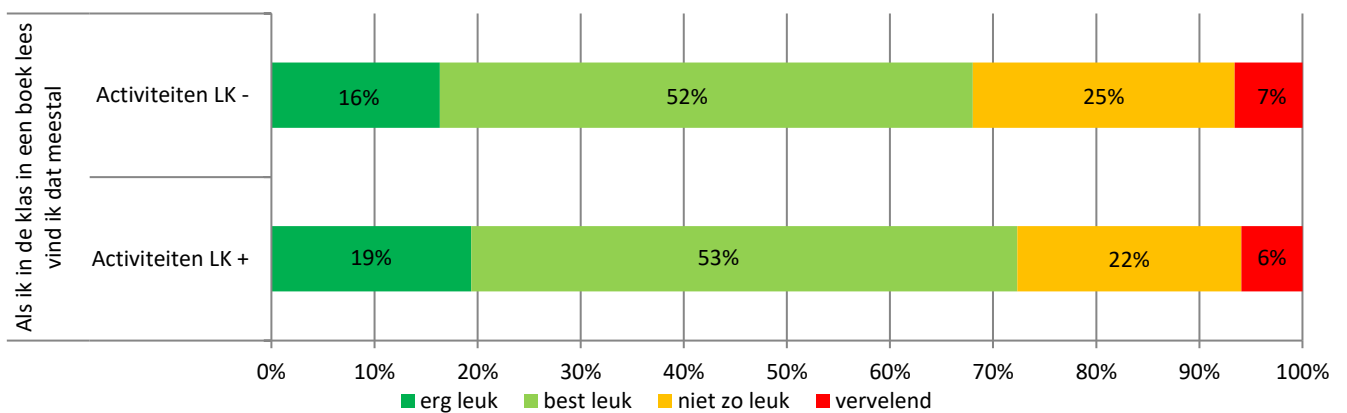
Grafiek 37 Leesplezier algemeen naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

Leesplezier in de klas

Ook het leesplezier in de klas hangt licht samen met de activiteiten van de leerkracht: bij op leesbevordering hoger scorende leerkrachten vindt 19 procent van de leerlingen het erg leuk om in de klas in een boek te lezen, bij andere leerkrachten 16 procent (Grafiek 38).

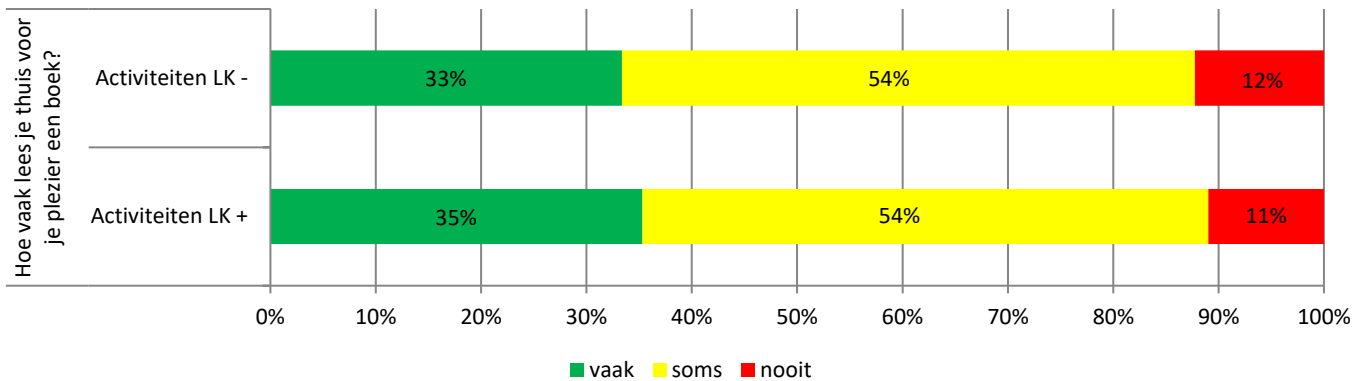
Grafiek 38 Leesplezier in de klas naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

Leesfrequentie thuis

Ook bij leesgedrag thuis is er een klein maar significant verschil te zien tussen leerlingen van actievere leerkrachten en leerlingen van leerkrachten die minder hoog scoren op de activiteiten rondom lezen (Grafiek 39).

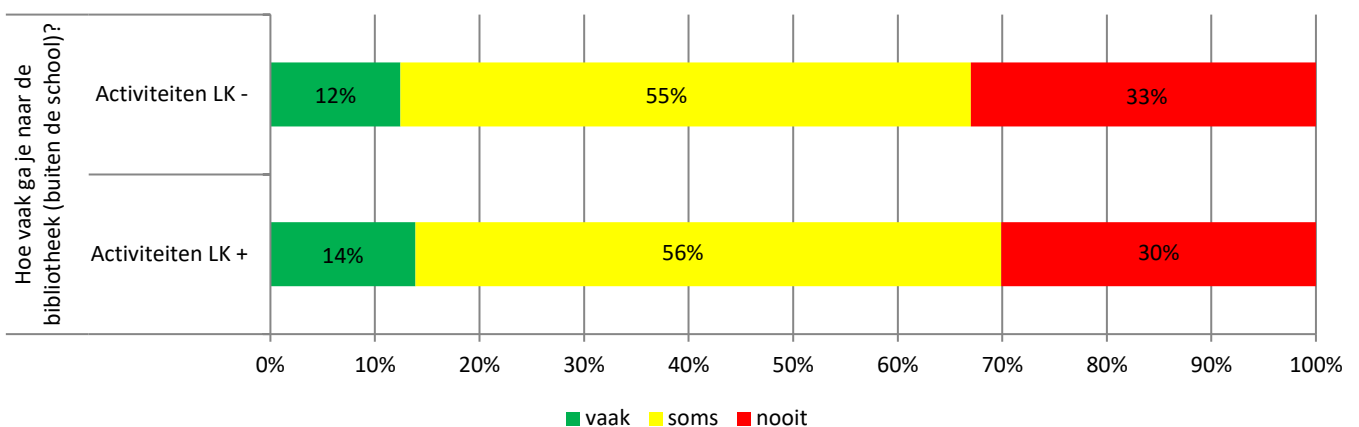
Grafiek 39 Leesgedrag thuis naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

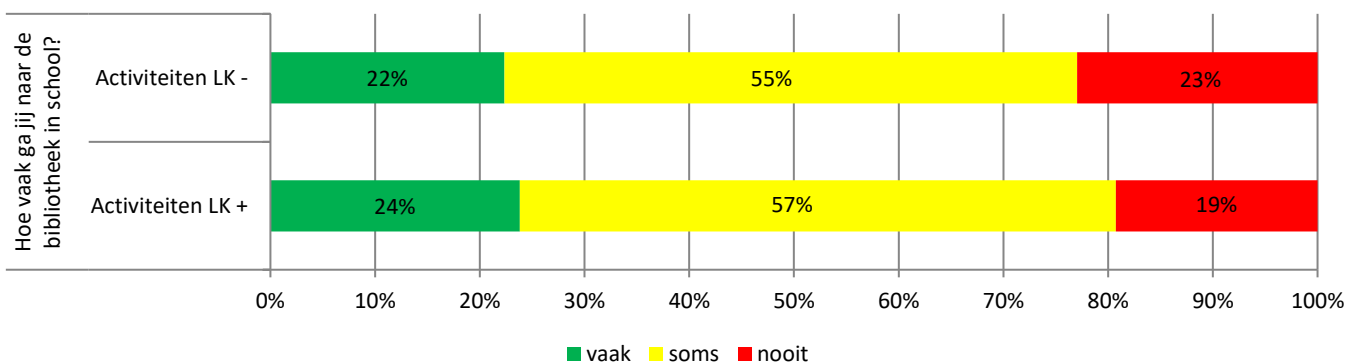
Bibliotheekbezoek

Het bezoek van leerlingen aan de openbare bibliotheek hangt licht (maar wel significant) samen met de activiteiten van de leraar, voor het bezoek aan de bibliotheek op school³² zijn de verschillen groter (Grafiek 40 en Grafiek 41).

Grafiek 40 Bezoek openbare bibliotheek naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

Grafiek 41 Bezoek schoolbibliotheek naar Activiteiten leerkracht (groep 5-8)

³² Bezoek aan de bibliotheek in de school is op 'nooit' gezet voor leerlingen op scholen zonder bibliotheek in de school.